

תמצית הדרך

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדרך היומי

גליון 113 | בא קמא מ"ב - ע"ב: טבת ה'תשפ"ד

ירושה בתשלומי נזיקין

המזיק את חברו משלם את הנזק לניזק, והיכא שמת הניזק משלם ליורשי הניזק, ואשה נשואה בעלה הוא היורש שלה. וכן חיוב כופר הוא ליורשי הנהרג. הגמ' דנה כשהבעל הוא היורש, מאחר שאין הבעל יורש בראוי אלא רק במוחזק, איה תשלומין נחשבים מוחזק והבעל יורש אותם.

נזקין - איש נזקיו ליורשיו, ואשה נזקיה לבעל, שהרי הבעל יורש את אשתו, דכתיב "לשארו הקרוב אליו וירש אותה" ושארן זו אשתו, ואין הכונה שהיא יורשת אותו, דהא כתיב "ממשפחתו". ואם נתגרשה נזקיה ליורשיה.

כופר - תשלום הכופר על האשה (שהרי שייך כופר גם באשה דכתיב גבי מועד "כי יגח שור את איש או את אשה") ליורשיה ולא לבעל, והטעם משום שאין כופר משתלם אלא לאחר מיתה, דכתיב "השור יסקל וכו' אם כופר יושת עליו" והשור אינו בסקילה עד שימות הניזק דכתיב "והמית איש והשור יסקל", וממילא לא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק וקמ"ל קרא שאע"פ שאמדהו למיתה אינו משתלם מחיים, וממילא הוא ראוי ולא מוחזק.

דמי ולדות - הבעל מקבל את הדמי ולדות אע"פ שנתגרשה האשה אחרי החבלה, או שבא עליה בזנות, דכתיב "כאשר ישית עליו בעל האשה".

מה הדין כשאין יורשים - הכה שפחה שנשתחררה ואח"כ נתעברה ממשוחרה, או גירות ונתעברה מגר, ויצאו לדיה, ומתו שניהם, פטור המזיק מנזק וצער ומדמי ולדות, דהואיל ואין להם יורשים כל הקודם בהם זכה, וכיון שזה בידו הוא קודם לכל אדם, אבל ישראלית אפי' אין לה בנים יש לה יורשים אחרים. ואם היתה שפחה כשחבל בה ישלם לאדון אפי' דמי ולדות.

מ"ג ואם גבו הבי"ד קרקע או מעות תמורת הנזק לאשה, תלוי במחלוקת רבה ורב נחמן לגבי ירושת כבוד היכא שגבו היורשים את חוב אביהם, אליבא דרבנן, לרב נחמן במעות חשיב מוחזק דמעות הלוא האב ומעות נטלו ובקרקע לא, ולרבה בקרקע חשיב מוחזק שהרי היתה משועבדת לאביהם ובמעות לא. וממילא ה"ה כאן בתשלומי נזיקין לבעל. והיינו לרבנן שבכור נוטל פי שניים במלוה ולא בריבית, דס"ל שאין בכור נוטל פי שניים בשבח שבחנו הנכסים לאחר מיתת אביהם, אמנם לרבי שאפי' בריבית שזה שבחא דממילא נוטל פי שנים כ"ש במלוה בין בגבו קרקע בין בגבו מעות חשיב מוחזק, אמנם בכופר מודה רבי שזה ראוי, כיון שאין בו שום חיוב מחיים.

דיני מודה בחיובי נזיקין, וחיוב דמים כשאין כופר בהרג אדם ללא עדים, או כשהרג עבד - איתא בכתובות שמי שמודה ששורו המית אדם משלם ע"פ עצמו, אבל המודה ששורו המית עבד אינו משלם על פי עצמו, אי נמא שיש חיוב כופר אף שאין חיוב סקילה ניהא, שהרי השור אינו נסקל על פי הודאתו, דכמיתת בעלים כך מיתת השור, ואדם אינו נהרג על פי הודאתו. ולרבה דס"ל דהיכא שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר, צ"ל דאיידי שאין עדים על הנגיחה והבעלים מודה, שבזה אין משלם כופר, אבל משלם דמי האדם ליורשיו, דלא גרעה מיתה מנזיקין שחיב לשלם דמים אע"פ שהשור לא נסקל, אבל שור שהמית עבד אינו משלם דמים, וסיבת החילוק בין דמי אדם לדמי עבד היא, שכופר שייך לשלם על פי עצמו דכופרא כפרה ולא קנס, משא"כ שלושים של עבד שהם קנס, והיינו היכא שיש עדים על הנגיחה, אלא שאין ידוע אם השור תם או מועד, והוא הודה שהשור מועד, שבזה בכופר ובנזיקין חיוב כיון שהשור נסקל, שהרי בין הם בין מועד חייבים סקילה, ובשלושים של עבד פטור.

חיוב על קטנים - אדם שהרג קטן חייב מיתה, דכתיב "כי יכה כל נפש אדם", ושור שהרג קטנים חייב סקילה דכתיב "או בן יגח או בת יגח" דמשמע קטנים דלעיל מיניה כתיב "והמית איש או אשה". וא"א ללמוד דין זה מק"ו מאדם (שהרי קטן שהרג פטור דכתיב ואיש כי יכה", ושור קטן שהרג חייב דשור בן יומו קרוי שור, דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד"), דאיכא למיפרך מה לאדם שכן חייב בד' דברים, תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים. וחיוב שור שהרג קטן הוא בין בתם בין במועד, דכתיב "יגח" תרי זימני, וא"א ללמוד מגדולים שחייבים עליהם בין בתם בין במועד, אף שהורע כוחם בנזקין שאם היוזק חייבים לשלם, וקטן החובל באחרים פטור, דאין דנים קל מחמור (-תם ממועד, וי"מ קטן הפטור מן המצוות מגדול) להחמיר, וכן איכא למיפרך מה לאיש ואשה שכן חייבים במצוות. וה"יגח" השני בא לומר שחייב גם על נזיקין אם לא הרגו.

חיובי נזיקין ומיתה שלא בכונה

הלן יבואר מה הדין בחיובים שונים כאשר הנזק או המיתה היו שלא בכונה, כגון חיוב סקילה וכופר ושלושים של עבד בשור שהרג אדם, ובאדם שהרג אדם ע"י אש, ובשור המזיק.

שור שהמית אדם שלא בכונה פטור מסקילה. שיטת רבה ור"ל דפטור גם משלושים של עבד, דכתיב "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו והשור יסקל", תלה הכתוב ל' שקלים בסקילת השור. ובבן חורין, לרבה פטור מכופר, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו", תלה הכתוב חיוב כופר בסקילת השור, ולרבי יוחנן חייב בכופר, דכתיב "אם כופר" לרבות, וכן חייב בשלושים של עבד, דכתיב "אם עבד". (ור"ל לא סובר שיש לדרוש תיבת "אם" בשלושים של עבד, כיון שאינו כתוב בתשלומין, משא"כ בכופר). וכן לר"א לעיל מ"א: שלא בכונה חייב כופר.

הרג אדם ע"י אש שלא בכונה - רבא מסתפק אם הממית אדם ע"י אש שלא בכונה משלם דמים, כדמצינו בשור שלא בכונה שאע"פ שאין יכול לבוא בשום ענין לידי חיוב כופר וקנס משלם דמים אע"פ שפטור מכופר, או שאינו משלם דמים מפני שבשור מצוינו כופר במזיק בכונה ולכן משלם דמים, אבל אש לא שייך בה כופר אף במזיק בכונה. ואין להוכיח ממה שהמצית אש בגדיש והיה שם (עבד סמוך וגדי כפות חייב על הגדי והגדיש ופטור על העבד מפני שהיה עליו לברוח, אבל אם היה) עבד כפות וגדי סמוך ונשרפו פטור, דאיידי בהצית בגופו של עבד, דקם ליה בדרבה מיניה, אבל בלא הכי אין קלבד"מ, למ"ד אשו משום ממונו, והא דתניא שאש חמורה מבור שמועדת לאכול אף דבר שאינו ראוי לה כגון ליחכה נירו וסכסכה אבניו, ולא תנא שבאש חייב לשלם דמים שלא בכונה ובבור פטור, דילפינן שור ולא אדם, י"ל דתנא ושייר.

מ"ד. איתא במתני' שור שהיה מתחכך בכותל או שנתכוון לבהמה או נכרי או נפל, והרג ישראל בן קיימא, פטור.

שיטת רב שפטור ממיתה ומכופר. ושיטת שמואל שפטור ממיתה וחייב כופר דס"ל שיש חיוב כופר גם שלא בכונה. וכיון שתם פטור מכופר (ואינו חייב מיתה אלא בכונה), צ"ל דאיידי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים, ולא נתכוון להרוג אלא התחכך להנאתו (דחזינן שהמשיך להתחכך בכותל גם אחרי שנפל), והמשיך לדחוף את הכותל עד שהרג את האדם, דאל"כ הוי צרורות ואין כופר כתוב אלא בנגיחה, דהוי גופי ממש. ותניא כוותיה דשמואל.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

בפרשת ויחי (נ ה) "אבי השביעני וכו' בקברי אשר כריתי לי שמה תקברני", וברש"י שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה, עכ"ל.

הנה עובדה זו, שיעקב קנה מעשיו את חלקו במערת המכפלה, נאמרת ע"י יוסף לפרעה בבואו לבקשו לקבחו שם, ואי"ל אלא אומר דרשני איך זה נוגע לבקשתו.

והנה לעיל פר' ויגש (מו ו) הוסיף רש"י דאמר יעקב נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי ולכן נתנם לעשיו בחלקו, והנה לא הפקירם אלא קנה לו בהם קבר בחלקת אבותיו, ולמה לצורך זה כדאין לו נכסי חו"ל.

אולי י"ל דהא דאין נכסי חו"ל כדאין לו ליעקב, הוא מפני שמקומו האמיתי רק בא"י ואין ראוי לו שיימית לברכת חו"ל, לכן בבואו אליה [אז פגש בעשיו] ראוי הוא לפרוק מעליו כל נכסי חו"ל שלא להשתמש בהם להנאתו גרידא, אולם בכדי לפדות חלק עשיו מאדמת הקדש שאינה ראוי לו, אדרבה ראוי לו להמיר נכסי חו"ל ולתתם לראוי להם למורת חלקו של עשיו בארץ.

עפ"י י"ל שפרעה רצה שיעקב יקבר במצרים בכדי שתתברך ארצו, על כן בא יוסף להבהירו כי כבר נתרוקן יעקב מכל קשר לברכת חו"ל והמירה באדמת קודש, ואין ראוי לו מנוחת גופו אלא בארץ ישראל.

ולדין נלמד דאמנם יהודי מודקק לענייני עוה"י, אך מי"מ יש לו להנהיר שלא יתדבק בהם, אלא יזכור שעצמותו משוייכת אך ורק לענייני עוה"י, שלא ישאבנו עוה"י אלא אדרבה יהיה הוא משפיע בו גדלות כפי חלקו.

וכן יש למצוא בעבודת התענית, דהנה בחורבן ביהמ"ק נוצר העדר עצום, ואינו תועלת יש בחוספתנו בנו העדר חיות ע"י תענית. אלא שעניינה ניתוק מהתלות בענייני עוה"י, היפך ההתדבקות ברצונות ארציים המביאים שנאת חינוס, לתאוה יבקש נפרד' (משלי יח א), ומנועים השראת השכינה שאינה אלא במקום שרצויה שם - "אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב" (תהלים קלב ד).

יעו"י מה שביאר בחינוך (מצ' תפח) משרשי המצוה לשמוח ברגלים, ותורף דבריו שהאדם ביסודו צריך שמחה, ותורפתו בשבוע שמחות לשמו ולכרו ית'. והמבואר מדבריו דשמחות הרגלים משפיעה שמחה לכל השנה. ודכותה מצוינו שציוותה תורה מצוה בפסח "למען תזכור את יום צאתך מא"מ כל ימי חייך".

הכ"י נמא גבי תענית, שקניינה לכל השנה ניתוק מהתדבקות עצמותנו לחומר, להתורף להיות יותר משפיעים בו מאשר מושפעים ממנו.

כך גם בני תורה בענייני כספים יש להם להיות יותר נשאבים לדקדוק ההלכה שבהם מאשר להנאת המסחר גופו. נציבה נא שאלה גדולה למעשה בחלפת כספים. יהודי שיש בידו שקלים ורוצה להחליפם לדולרים, והנה פונה אליו חיבוש ומציע לו תן לי את השקלים על מנת שבעוד חודש אתן לך דולרים כפי ערכם היום, האם הדבר מותר.

בב"מ (מד: מכו) שטמבע זהב, הואיל ואינו חרף כמטבע כסף, חשיב פירי, והמלווה הרי הוא כמלוה פירות שאסור מדרבנן שמו יתייקרו ונראה כפורע לו יותר ממה שהלווה [משא"כ מטבע כסף הוא היציב, והשתנות המחירים אינה נוקפת לו אלא לשאר המוצרים] ורק אם יש ללוה פירות התירו חכמים דחשבו את הפירות שיש לו כאילו פורעם מיידיית מלווה ומנצא שותייקרו ברשות המלווה. וכן אם יצא העשיר - ובדי הלוח לקנות מיד פירות במחיר העכשווי - מותר, דחשיבין כאילו קנה ופרע לו וברשותו נתייקר.

ולפי"ז כך גם באופן של מוקח וממכר אם בא להקדים מטבעות כסף לשולחני ע"מ שיתן לו לאחר זמן מטבעות זהב כשעני ההקדמה, אם עדיין לא יצא העשיר, אסור מדין הקדמת מעות במקח (סי' קעה), שמוא יתייקר וזהב ונמצא פורע לו יותר ממה שנתן לו.

בגמ"ח אושר בכבוד ח"ל"מ
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
ביעודם ובכרתם של מרק ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים מהמורד ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית

אמנם לכא' אם יש לו לשלוחני מטבעות זהב מותר. אולם דוקא אם יש לו את כל סך המטבעות שחייב לו, דדוקא בהלוואת סאה בסאה (מין במינו) התירו אפי' יש לו מעט, אבל בהקדמת מעות במקח הצריכו שיהיה לו כל מה שחייב לו (קעה ד).

והנה נחלקו הראשונים האם מטבע של מדינה אחרת חשיב פירי ואסור להלוותו כדין סאה בסאה, כיון שאינו חריף במדינה זו, או דכיון דהוי בחיס מדינתו חשיב טבעא [אף שמסתמא עלול להתייקר ביחס למדינה זו מ"מ לא פלוג לקולא, דעכ"פ שם מטבע עליו, וביחס למדינתו לא נחשב שמשנתנה מחירו, לגבי מטבע זו עצמה]. הרשב"א בתשובה הובאה בבי" (קסב א ב) (ס"ל דהוי פירי, אבל הריטב"א (ב"מ מד סוע"א) הביא בשם קצת רבותינו דהוי טבעא ושרי סאה בסאה, אם כי הביא שיש חוששין בדבר זה, וכן תלמיד הרשב"א (שם מד): נקט לקולא.

א"כ האם דולרים חשיבא טבעא או פירי לענין סאה בסאה לכא' בפלוגתא דא תליא, דלרשב"א הוי פירי ואסור להלוות דולר בדולר אא"כ יש לו [שהרי לא חשיב שיש לו שער קבוע, דתמיד משתנה], ולריטב"א ותל' הרשב"א הוי טבעא ושרי. אכן יתכן דאף לריטב"א ותל' הרשב"א לא חשיב טבעא אלא מטבעות ממש של מדינות אחרות, שהיו גם הם יוצאים בהוצאה קצת, ולא היה שערם רגיל כ"כ להשתנות, משא"כ שטרות דידן, וצ"ע.

הנה הגרשז"א (מנח"ש א כז ג) נקט דדוקא כגון מטבע זהב שיש ערך לחומר ממנו הוא עשוי חשיב פירי הואיל ואינו חריף, אבל שטרות כסף, דידן שכל ערכם הוא כח הקניה שבהם, ודאי הוי טבעא אף שאינו חריף ולכן גם הרשב"א שהחשיב מטבע של מדינה אחרת כפירי יודה בדולרים דהוי טבעא ומותר להלוותם אף אם אין ללוה דולרים כלל [גם בספר נתיבות שלום (ט"קסה) הביא כן בשמו, ויעו"ש בשם הגרשז"א צ"ל שהתיר מטעמא אחרניא, כי גם בארץ יש סחורות שנסחטות דוקא בדולרים, וכפיה"נ היום המציאות שונה, ועכ"פ מדהווקק לסברא זו למדנו דפליג אהיתרא דהגרשז"א, וכן נקטו רבים מפוסקי זמננו דלא כהגרשז"א].

אמנם כ"ו לגבי סאה בסאה, אבל בנידון דידן שמקבל שקלים ע"מ לתת במקום זה דולרים לאח"י כשער שנת הקבלה, יש לדון אם להחשיבו כמקח, או דאכתי חשיב כדרך הלואה, כי תכליתו היא להרויח זמן (יעו"י טור בשם רמ"ה קעג ו וב"י שם).

אם זה הלוואה, כיון שהם שני מינים, הרי נאסר להלוות מין אחד ע"מ לקבל מין אחר בפרעון החוב אע"פ ששניהם שוים בזמן ההלוואה ואפי' ביש לו (סוס"מ קסב), כיון ששני מינים רגילים להשתנות זמ"ו, ורק בדרך מו"מ מותר כמבואר בט"ז וש"י שם.

והנה בנידון דידן שאמר 'תן לי' ולא השתמשו בלשון הלוואה י"ל דהוי דרך מקח ושרי. אמנם בשי" (קעג די) מבואר דאף שהתירו פסיקה בהזולה ביש לו מ"מ מטבע חריפה אסור להחליפה במטבע שאינה חריפה בהמתנת זמן, אפי' שלא בדרך הלואה, ואפי' ביש לו, דאף דבעלמא הוי פירי, מ"מ כיון שעכ"פ מדובר במטבע טבעה מחזי כהלואה [אמנם מהר"י הלוי אחי הט"ז סי' ד, ובית מאיר קעג ו התירו, וכ"מ ברשב"א מו. בשם הראב"ד]. ואי"כ י"ל דהה"נ ייאסרו שני מינים אפי' שלא בהזולה ואפי' שלא בדרך הלואה, דעצם זה שהם טבעות מחזי כהלואה ואסור מדין שני מינים כנ"ל [דאף גם בדרך הלואה אינה באמת הלוואה אלא מקח].

ויש לדחות דגם הש"ך לא אסר אלא במטבע טבעה היוצאת בהוצאה באותו מקום משא"כ בדולר שאינו יוצא בהוצאה כיום [וגם מי שמסכים לקחת דולרים מיד בודק מה שוויו בשי"ח ומוכר לפי השווי בשי"ח] י"ל שאינו חשוב כמטבע טבעה לענין זה, ולכו"ע מותר לקנותו בהמתנת זמן אם לא למוכר את כל הדולרים, וצ"ע.

ועכ"פ להגרשז"א דהחשיבו כטבעא מסתברא דאסור, עד כמה שנדמה ניד"ח להש"ך וכנ"ל, ויתכן שלגבי חומרת הש"ך כו"ע יודו לסברת הגרשז"א. ועכ"פ דרך הלואה ודאי אסור משום שני מינים.

וכן להיפך, המבקש דולרים ע"מ לתת שקלים לאח"י, אפי' אי הוי כטרשא דשרי שלא בהזולה ניכרת (ריש סי' קעג), מ"מ יתכן דלהש"ך הנ"ל ייאסר וככל האמור לעיל.

מ"ד: שור שהזיק שלא בכונה רבי יהודה מחייב, דיליף מכופר, דדנים תשלומין מתשלומין ולא ממיתה, ור"ש פוטר, דיליף ממיתה השור, דדנים חיובא דשור מחיובא דשור, ואילו כופר הוא חיובא דבעלים.

שור שנתכוון לאדם והרג אדם אחר - לר"ש פטור, דכמיתת הבעלים כך מיתת השור דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת", והבעלים אינו חייב מיתה אלא בכונה לאותו אדם דכתיב "וארב לו". ולרבנן חייב גם בבעלים בנתכוון להרוג את זה והרג את זה, ומ'וארב לו" דורשים רבנן שאם זרק אבן לתוך קבוצת אנשים פטור, אף אם רובם ישראלים ולא אמרין זל בתר רובא ולישראל נתכוין, דכיון שהכנעני קבוע הוי כמחצה על מחצה, וספק נפשות להקל, ומכאן לומדים לשאר מקומות את הכלל של כל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

איזה שור חייב סקילה - כתיב בפרשה ז' פעמים "שור", ללמד שגם בשור של אשה, או של יתומים שאין להם אפוטרופוס, או של יתומים שיש להם אפוטרופוס, או שור הפקר, או שור ההקדש, או שור של גר שמת ואין לו יורשים, חייב השור מיתה. ולר"י שור שאין לו בעלים (הפקר הקדש וגר) פטור ממיתה, ואפי' אם נגח ואח"כ הקדיש או הפקיר פטור, דכתיב "והועד בבעליו והמית השור יסקל" עד שתהא מיתה והעמדה בד"ן (דאין העדא אלא בבי"ד) וגמר דין שוים כאחד.

שור הנסקל שהקדישו או שחטו - שור שהרג אדם ולא נגמר דינו והקדישו בעליו, חל ההקדש ואם נתה ממנו מעל, ואם מכרו חלה המכירה לרדיא, ואם שחטו בשור מותר, ואם נגמר דינו ואח"כ הקדישו לא חל ההקדש כיון שאינו ברשותו, ואם מכרו אינו מכור משום שאסור בהנאה, ואם שחטו בשרו אסור.

שור שהזיק אצל השומר

אדם שקיבל שמירה על שור, שומר חינם חייב בפשיעה, שומר שכר חייב בגניבה ואבידה, והשואל חייב באונסים. ובאופן שקבלת השמירה כוללת גם שהשור לא יזיק, חיוב השמירה שלו תלוי גם בחיוב השמירה הנצרך בשור תם או בשור מועד, ואם שמרו כפי הדין אין חייבים על נזקיו. והיכא שהשור המית אדם, בכל גוונא השור חייב מיתה, ויש לדון מתי השומר חייב לשלם לבעלים או לשלם כופר, והאם השומר יכול להחזיר את השור כשהוא חייב מיתה, ועי"ז להפטר מתשלומין.

מ"ה. אם מועיל שיחזירו השומר לבעלים אחריו שהזיק-

שור שהוא ברשות שומר, ונגח אדם והרגו, השור חייב מיתה בין בתם בין במועד, ואם החזירו השומר לרשות הבעלים לפני גמר דין פטור, ואם החזירו אחר גמר דין, לרבנן חייב, ולרבי יעקב פטור.

רבה מבאר שלא נחלקו אם אפשר לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, דא"כ למה נחלקו כאן ולא לגבי חמץ בפסח (דהתם מבואר שלרבנן בשור יכול להחזירו רק לפני שנגמר דינו, ובחמץ יכול להחזירו אף לאחר הפסח), אלא מחלוקתם היא שלרבנן אין גומרים דינו של שור שלא בפניו, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת", כמיתת הבעלים כך מיתת השור, ולכן בהחזירו אחר גמר דין חייב, דטוען הבעלים שאם השור היה אצלו היה מבריחו לאגם, ואיירי שהתפיסו בידים לבי"ד, דאי לא הכי גם בחמץ יוכל לומר לו שאם היה מחזיר היה אוכל את החמץ. ולרבי יעקב לא היה מועיל שיבריח את השור, דגומרים דינו של שור אף שלא בפניו, ורק באדם צריך בפניו דכתיב "עד עמדו לפני העדה למשפט", כיון שיש לו טענות לטעון.

אם השומר חייב לשלם כשהשור הזיק או הרג - כשהזיק אם השומר שמת את השור שמירה מעולה, פטור, ואם לא שמר כלל דינו כדין הבעלים לשלם בתם חצי נזק ובמועד נזק שלם, ואם השור הרג, תם נהרג ופטור מן הכופר, ומועד נהרג וחייב כופר, והשומר משלם את דמי השור לבעלים. ואם שמר שמירה פחותה דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, לר"מ דס"ל שמועד צריך שמירה מעולה, במועד השומר חייב כופר, וכן חייב לשלם דמי השור לבעליו, דהוי כגניבה ואבידה, אמנם שומר חינם פטור, דאינו מחויב יותר מזה, דלא הוי פשיעה, אבל משלם את הכופר כיון דבעי כפרה, וה"ה שזכר שלר"מ דינו כשומר חינם. ולרבי יהודה בשור מועד השומר פטור מכופר, דסגי ליה בשמירה פחותה. ולר"א דס"ל שאין לשור שמירה אלא סכין, בשומר חינם פטור מדמי השור אפילו בשמירה פחותה, אבל חייב כופר אפילו בשמירה מעולה, ובשומר שכר ושואל חייב, ובשוכר תלוי אם דינו כשומר חינם או כשומר שכר.

קבלת שמירה בסתמא - המוסר שורו לשומר חינם, אם לא קיבל עליו שמירת נזקיו, פטור בין אם הזיק בין אם הוזק, ואם

קיבל עליו שמירת נזקיו, והכיר בו שהוא נגחן, אם הזיק חייב, ואם הוזק פטור, דבסתמא לא קיבל אלא לשמור שלא יזיק ולא שלא יזוק כיון שהשוורים מפתחים להתייצב כנגדו.

חיוב שמירה בשור

אדם שיש לו שור הרי הוא חייב בשמירתו, וכל חיוב נזיקין הוא היכא שלא שמרו כפי חיובו, ולהלן יבואר מהו שיעור חיוב השמירה בשור תם ובשור מועד.

שיטת ר"מ שבין תם בין מועד צריך שמירה מעולה, דס"ל שסתם שוורים אין רגילים הבעלים לשומרם, וכשהייתה תורה שור תם למדנו שצריך שמירה פחותה, ומדכתיב במועד "ולא ישמרנו" לומדים שצריך שמירה מעולה, ויליף נגיחה נגיחה לתם בגיירה שוה. ואם קשרו בעליו במוסרה ועל בפניו כראוי והיינו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצא והזיק חייב, אבל אם שמרו שמירה מעולה פטור.

שיטת רבי יהודה שמועד מספיק לו שמירה פחותה, ותם צריך שמירה מעולה, דס"ל שסתם שוורים רגילים הבעלים לשומרם שמירה פחותה, וממילא כשהייתה התורה שור תם והיינו אע"פ ששמרו כדרך שרגילים לשמור, למדנו שצריך לשומרו שמירה מעולה, ומועד כיון דכתיב ביה "ולא ישמרנו", והוי רבוי אחר רבוי שהוא בא למעט, סגי ליה בשמירה פחותה, ולא ילפינן תם ממועד, דכתיב "ולא ישמרנו" לזה ולא לאחר. ואמר רב אדא בר אהבה שאם שמר מועד שמירה פחותה אינו פטור אלא מחצי נזק, אבל **צד תמות** במקומה עומדת, ורב חולק וסובר שאין צד תמות במועד, ולא שייך תמות בשור מועד, אלא באופן שהועד לקרן ימין ולא לקרן שמאל.

שיטת ראב"י שבין תם בין מועד מספיקה להם שמירה פחותה, דס"ל כר"ל כנ"ל, ויליף תם נגיחה נגיחה ממועד.

מ"ו. שיטת ר"א שמועד אין לו שמירה כלל אלא סכין, דאסור לאדם לגדל כלב רע בתוך ביתו, ו"וא לא ישמרנו" היינו לא יקימינו, וחייב אפי' אם שמרו שמירה מעולה והפיל את הכותל ויצא. ואין לומר דלר"א "ולא ישמרנו" היינו שלא שייך בו שמירה, דא"כ ה"ה בהא דכתיב "ולא יכסנו", והא תנן כיסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור.

סיכום הסוגיה מ"ב: – מ"ו.

ירושה בתשלומי נזיקין - איש נזקיו ליורשיו, אשה נזקיה לבעלה, אבל הכופר הולך ליורשיה כיון שאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, וכופר נחשב מוחזק לכ"ע. דמי ולדות הולכים לבעל אף בגרושה או כשבא עליה בזנות, ואם היא שפחה זה הולך לאדון, ואם אין יורשים (דמי ולדות בשואה לגר) זכה המזיק במה שבידו. נזק יזעזע של האשה, לרבי בין בגבו קרקע בין בגבו מעות הבעל יורש, ולרבנן יש מחלוקת אם דווקא במעות נחשב מוחזק או דווקא בקרקע. (מ"ב: מ"ג.).

דיני מזיק שלא בכונה - שור שהמית שלא בכונה לר"ש פטור מסקילה ולרבנן חייב. (מ"ד.). ולגבי כופר שלושים יש עבד, לרבה ולר"ל פטור, ולריו"ח חייב. ורבא מסתפק האם יש חיוב דמיים בממית אדם ע"י אש שלא בכונה. (מ"ג.). שור שהזיק שלא בכונה, ר"י מחייב ור"ש פוטר. (מ"ד.). לרב אין חיוב כופר שלא בכונה, ולשמואל חייב (ואיירי שמועד להחלקר בתלמים, והמית בגופו ולא בצרוות). (מ"ד.).

חיוב שמירת השור (ני"מ שאם שמר כדן פטור), לר"מ תם ומועד צריכים שמירה מעולה, לר"י תם (וצד תמות במועד) צריכים שמירה מעולה ולמועד מספיקה שמירה פחותה, לראב"י אף לתם מספיקה שמירה פחותה, ולר"א אין למועד שמירה אלא סכין. (מ"ה.). שן ורגל די להם בשמירה פחותה. (מ"ה.). בור כשסוהו כראוי פטור.

חיוב נזיקין בשומר - שומר ששמר את השור כדן חיוב שמירת תם או מועד, הוא והבעלים פטורים מתשלומי נזיקין ומכופר, אמנם היכא שהשור המית אדם שהשור נסקל, אם שמר שמירה פחותה, שומר חינם פטור ושומר שכר חייב, דהוי כגניבה ואבידה, ואם שמר שמירה מעולה גם שומר שכר פטור ושואל חייב, ולגבי חיוב כופר היכא שלא שמר שמירה מעולה, בשומר חינם הבעלים חייב כופר, ובשומר שכר השומר חייב כופר. (מ"ה.). השואל שור בחזקת תם ונמצא מועד, למ"ד רשות אינה משנה יש לשור דין מועד, ולמ"ד רשות משנה יש מחלוקת אמוראים אם נחשב שנשתנתה רשות השור או לא. ולענין מי חייב לשלם, הגמ' מזכירה כמה טענות לפטור את השומר, א' שהוא לא יעד שהשור נגחן, ב' שאם השור היה תם הוא היה מודה ונפט"ר. ג' למ"ד פלגא נזקא ממננה היה מבריח לאמנא. ובאופן של שייכים הטענות הללו, חייב השומר חצי נזק והבעלים חצי נזק. (מ'). שור שהרג אדם ברשות השומר חייב מיתה בין בתם בין במועד, ואם החזירו השומר לבית בעלים לפני גמר דין פטור, ואם החזירו לאחר גמר דין, לרבנן חייב ולרבי יעקב פטור, ורבה מבאר שלא נחלקו אם יוכל לומר לו הרי שלך לפניך, אלא נחלקו אם גומרים דינו של שור שלא בפניו וממילא חייב מפני שהיה יכול להבריחו, או לא. (מ"ה.).

חיוב מיתה ברוצח וכן חיוב סקילה בשור שייכים גם בהרג קטן או קטנה. (מ"ג.). שור שאין לו בעלים, לת"ק חייב סקילה, ולר"י פטור אפי' אם הפקירו או הקדישו אחרי הנגיחה. שור של אשה או של יתומים ש שהרג חייב סקילה. לפני גמר דין יכול הבעלים להקדיש או למוכר את השור, ואם שחטו בשור מותר, משא"כ לאחר גמר דין. (מ"ד:).

המודע ששורו הרג אדם ואין עבד, אינו משלם כופר, ורבה סובר שמשלם דמים, אבל שור שהרג אדם אינו משלם דמים. (מ"ד.).

מרח אושר בכבוד תורת

מרח אושר בכבוד

חושבים עתיד הכולה

ביעודם ובכרתם של מרחן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהדר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

שור שנגח את הפרה

דין ממון המוטל בספק

שור שנגח, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. תם משלם מנופו ומועד מן העליה. פרה תמה מעוברת שנגחה משלם חצי נזק גם מגוף העובר. שור שנגח פרה מעוברת, והפילה מחמת הנגיחה, משלם על העובר. הנדון בסוגיה הוא מה הדין כשיש ספק אם הפרה הנוגחת היתה מעוברת בזמן הנגיחה, אם משלם מגוף העובר, וכן כשיש ספק אם העובר מת מחמת הנגיחה, אם משלם על העובר.

עוד יבואר מתי לפי סומכוס ממון המוטל בספק חולקין, והאם לפי חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה כשהרוב מסייע למוציא.

דין ממון המוטל בספק- לשיטת סומכוס, וכן סובר תנא דמתניי', ממון המוטל בספק חולקין, ושיטת שמואל וכן איתא בברייתא שחכמים חולקים ואומרים 'זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה'. ללישנא קמיא באו חכמים לרבות בלשון "כלל גדול בדין", שאפי' אם הניא אומר ברי והמזיק אומר ש,כמא, המוציא מחבירו עליו הראיה.

ללישנא בתרא באו לרבות שגם המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, המוציא מחבירו עליו הראיה, וכדלהלן.

המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן- אם הוא רגיל לקנות לרדיא המוקח בטל, ואם הוא רגיל לקנות לשחיטה אין המוקח בטל, ואם הוא רגיל לקנות לזה ולזה, רואים לפי המחיר ששילם למה היתה כוונתו לקנות, ואף לרבנן שבמוכר צמד לא אומרים שהדמים מודיעים אם היתה כוונתו למכור גם את הבקר, שאני מחיר שמוכר שור מוחזק, (ולגריסא אחת בגמ' יש לו גם רוב), ואם מחיר שור לשחיטה התייקר ושתווה למחיר שור לחרישה, לרב הרי זה מוקח טעות, דרובא דאינשי קונים לחרישה, אמנם אם אין למוכר מעות מקבל הלוקח את השור במקום מעות, ואפי' אם מעות המכר אינם קיימים, אם יש למוכר מעות אחרים חייב לתת לו מעות. דדין מוקח טעות כדין בעל חוב שאם יש לו מעות אינו יכול לתת שאר דברים. ולשמואל כיון שהדמים אצל המוכר, המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול המוכר לומר ללוקח שמכר לשחיטה, דרק באיסורא אזלינן בתר רובא, אבל בסמוך המוציא מחבירו עליו הראיה.

מ"ו: **מנלן שהמוציא מחבירו עליו הראיה-** לרבי שמואל בר נחמני לומדים מ"מי בעל דברים יגש אליהם" שהתובע דבר צריך להגיש ראיה אליהם. ולרב אשי א"צ קרא דמסברא ידעינן לה, והפסוק בא ללמד שאין נזקקין אלא לתובע תחילה, (אמנם אם זילי נכסיה שיש כאן תגרים שיקנו ממנו ביוקר ומחר ילכו, או שמחיר קרקעותיו יורד מחמת תביעה זו, נזקקין לנתבע תחילה). לרשיי נזקקין לתובע תחילה כגון שתובע מחבירו מנה, והנתבע טוען שהתובע תפס משלו או שנתן לו משכחן, מוציא'ם את המנה מהנתבע ואח"כ נזקקים לטענת הנתבע.

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה מת **בצידה** ואין ידוע אם נולד לפני הנגיחה ולא מת מחמת הנגיחה, או שנולד אחרי הנגיחה ומחמת הנגיחה הפילתו, לסומכוס משלם חצי נזק לפרה, ורביע נזק לולד דתם משלם חצי נזק וממון המוטל בספק חולקין, ולחכמים המוציא מחבירו עליו הראיה.

שומת הולד היא על גב הפרה, דאם שמיין הפרה והולד כל אחד בפני עצמו. עולין דמי הנזק הרבה. לרבא הטעם כדי שלא יפסיד המזיק (וכן הדין בקוטע יד ועבדו של חבירו ששמין כמה שוה העבד עם יד ובלי יד, ואין שמיין כמה אדם רוצה לטילטל כדי לקטוע יד עבדו שזה יקר מנא, וכן הדין במזיק שדה חבירו ששמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה), ולרב אחא בריה דרבא, אין לחוש שיפסיד המזיק, אלא הטעם הוא משום שהזיק לו פרה מעוברת. (מ"ז).

ומה שהיתה הפרה שוה יותר כשהיתה מעוברת מחמת שהיתה מפוטטמת בשומן יותר, משלם לבעל הפרה, ומה שהיתה יפה יותר מחמת הנפה, לרב פפא משלם לבעל הפרה, ולרב אחא בריה דרב איקא חולקין, וכן הלכה. (מ"ז).

פרה שנגחה את השור ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם ילדה לפני הנגיחה או אחריה, לשיטת סומכוס אם הפרה והולד הם של אותו אדם, משלם חצי נזק ממה נפשך, ואם הפרה והולד של שני בני אדם כגון שמכר לו פרה חוץ מעוברה, לאביי אם תבע את בעל הולד תחילה משלם משימת מהנזק שהרי יש לו שותף בנוק ויש ספק אם ככלל היה, ובעל הפרה משלם רשע נזק שהיה גילה התובע שהולד היה שותף בנוק, ואם תבע תחילה את בעל הפרה לל"ק משלם חצי נזק הדפרה ודאי הזיקה וצריך להביא ראיה שהיה שותף, ולל"ב משלם בעל הפרה רבע נזק, מפני שיכול לדחותו שהוא יודע שהעובר היה שותף בנוק.

מ"ז. ולרבא כשהפרה והולד של אדם אחד אם הפרה נמצאת גובה את כל חצי הנזק, מן הפרה דתם אין משתלם אלא מגופו, ואם הפרה לא נמצאת גובה רק רבע נזק מהולד, אמנם סובר רבא שפרה מעוברת שהזיקה יכול לגבות מהולד את כל חצי הנזק, מפני שהוא כגוף הפרה, אבל תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה, דפירשא בעלמא הוא -דבר המופרש ממנה.

סיכום הסוגיה- ממון המוטל בספק, לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה (וכלל זה הוא סברא, וקרא ד"מי בעל דברים יגש אליהם" אתא למימר שנוקקין לתובע תחילה). לל"ק בגמ' אפי' בתובע ברי ונתבע שמא המוציא מחבירו עליו הראיה, (וס"ל דלא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם בעלמא, או דווקא כאן שהברי גרוע והשמא טוב או משום דלפלא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור). והיכא שיש רוב כנגד המוחזק, לרב הולכים אחריו הרוב, ולשמטאל המוציא מחבירו עליו הראיה, (ו"מ) במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, במקום שאין ראייה מהמחיר ששילם, והוא גברא דבדין להא ולהא, ויש לו מעות). ולשיטת סומכוס ממון המוטל בספק חולקין, ולסומכוס היכא שיש ספק אם הפרה הפילה מחמת הנגיחה, משלם רבע נזק על העובר, ושמיין ולד אגב פרה, והפסד הפיטום שיין לבעל הפרה, והפסד הנפח י"א לבעל פרה וי"א חולקין. והיכא שיש ספק אם הפרה היתה מעוברת כשנגחה, בעל הפרה משלם מה שודאי הוזק מחמתו, ובשאר הנזק וכן כלפי בעל העובר, חולקין, אמנם לל"ק סובר רבי שאם תחילה את בעל הפרה יכול לתבוע ממנו את כל הנזק, כיון שהוא ודאי הזיק, ולל"ב בעל הפרה משלם רק מה שהוא ודאי חייב, כיון שחזקת מעוברת מסייעת לחזקת ממון.

הנכנס לרשות חבירו והזיק או הזוק

אדם חייב בשמירת שורו שלא זיק, ואם לא שמרו כדין והזיק חייב לשלם, ואם מסרו לשומר נכנס השומר תחתיו לחיוב השמירה. הנדון בסוגיה הוא מה הדין באופן שאדם הכניס דבר לחצר חבירו, ברשות או שלא ברשות, האם חובת השמירה מוטלת על המכניס או על בעה"ב, ומה הדין בהזיק זה את זה או כשהזוק משור של אדם שלישי, ומי חייב על נזק הבור כשהשור חפר בור, ומה הדין באדם שנכנס שלא ברשות והזיק או הזוק, ומה הדין כשהנכנס הזיק או הזוק מבוא אחז שנכנס.

מ"ז: **דין המכניס שלא ברשות-** המכניס קדירות או פירות או שור לחצר חבירו שלא ברשות, אם בהמתו של בעה"ב הזיקה את מה שהכניס, בעה"ב פטור, ואם בהמת בעה"ב ניזוקה ממה שהכניס, המכניס חייב.

ואם בהמת בעה"ב אכלה את הפירות שהכניס וניזוקה מהם, שיטת רבי שהמכניס פטור, **דהוה לה שלא תאכל**, ורק בהוחלקה בהם חייב המכניס. והא דתניא שהנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, לל"ק ה"ה אם אכלה פירות והוזקה פטור מדיני אדם, דהוה לה שלא תאכל, וקמ"ל דאפי' סם המות שאינה רגילה לאכול חייב בדיני שמים, ולל"ב בסם המות פטור אף בדיני שמים, ואינו חייב בדיני שמים אלא כשסם המות הוא פרי שרגילה לאכול.

דין המכניס ברשות, ובעה"ב לא קיבל שמירה להדיא- לרבנן בסתמא יש בהסכמה להכניס קבלת שמירה, ולרבי בסתמא אין בזה קבלת שמירה, אא"כ קיבל עליו לשמור, ועל כן היכא שמה שהכניס הזוק ע"י בהמת בעל החצר, לרבנן חייב ולרבי פטור. ואם הזיק המכניס את בעל החצר, לשיטת רבי המכניס פטור, דבסתמא גם המכניס לא קיבל שמירה על בעל החצר, ולשיטת רבנן, לרבי זירא יש מחלוקת תנאים במתני' אם המכניס חייב, דכמו שבעל החצר קיבל לשמור, כך קיבל המכניס לשמור שלא זיק, או שהמכניס פטור, ולרבא לרבנן אם הכניס ברשות קיבל עליו בעל החצר שמירה אפי' לא נשברו הקדירות ברוב דעותנו לומר תכניס ואני ישמור לך, אבל המכניס לא קיבל שמירה לול, ובכהאי גוונא אם אכל והוזק חייב בעל החצר, ולא אמרינן הלא זה שלא תאכל, דקיבל עליו שמירה אפי' חנק את עצמו.

הוזק המכניס ע"י שור של אדם שלישי- הגמ' מסתפקת אם ברשות לרבנן בסתמא, ולרבי כשקיבל שמירה, חייב גם כשהוזק מעלמא, או רק כשהוזק מבעל החצר.

מ"ח.

בשן חייב, דהוי שן בחצר הניזק מפני שהקנה לו מקום בחצירו (ומה שפטור בחצר השותפין היינו כשאחד מהשותפים הזיק לחבירו ולא כשאחר הזיק לאחד מהם), ואם הוזק בקרן חייב חצי נזק ולר"ש נזק שלם, ואם הכניס שלא ברשות פטור בשן דהוי כשן ברה"ר, ובקרן חייב חצי נזק אף לר"ש.

מתי חיוב השמירה הוא על הנכנס ברשות ולא על בעה"ב- אשה שנכנסה לחצות עיטתה אצל בעה"ב, ואכלה בהמת בעה"ב מהעיסה ומתה, חייבת האשה לשלם על הבהמה, ואף לרב דאמרינן "הוה לה שלא תאכל", ועוד דהכא הרי נכנסה ברשות, מ"מ כיון שאפיה הוא דבר המצריך צניעות כיון שהאשה מגלה זדעותיה, ממילא בעה"ב הולך משם, והיא

מחויבת בשמירה, אבל הנכנסת ברשות לטחון חטים שא"צ צניעות ואכלתן בהמתו של בעה"ב והוזקה פטורה, (ואם נכנסה שלא ברשות חייבת אם הזיקה ובעה"ב פטור אם הוזקה).

שור שנכנס שלא ברשות וחפר בורות בחצר בעה"ב, בעל השור חייב בנזקי החצר, ובעל החצר חייב בנזקי הבור אם הפקיר רשותו, ואף שאין אדם חייב על בור ששורו חפר ברה"ר, דכתיב 'כי יכרה איש בור' ולא שור בור, הכא כיוון שהיה עליו למלא את הבור לפני שהפקירו, נחשב כאילו הוא בעצמו חפר שהוא נתן תקלה ברה"ר במה שהפקיר את הבור. ואם השור הזיק את בעה"ב או שבעה"ב **הוזק בו**, חייב, ואם רבץ ושיבר כלים או שנתקל בו בעה"ב חייב, ואם **הרביץ גללים** ולאחר מיכן נטנפו כליו של בעה"ב פטור, דבור פטור על הכלים, ואף לרב שתקלה שלא הפקיר חייב משום שור, סתם גללים אפקורי מפקר להו, אבל אם הוא עצמו הוזק חייב בעל השור, אע"פ שהפקירו אח"כ, דכיון שבשעת נפילה זה היה של היה עליו לסלקו, ואין זה נחשב שהשור חפר את הבור. ורק אם שורו חפר בור ברה"ר או שנקשר בגרגויל דליל שאינו שלו פטור.

אדם שנכנס שלא ברשות והזיק את בעה"ב או שבעה"ב הוזק בו חייב, ואם לא ידע בו בעה"ב והזיקו פטור בין בהזיקו בידים ובין בנזק דממילא, אבל אם ידע בו והזיקו בידים, בין בכונה בין שלא בכונה חייב, דאין לו רשות להזיקו אלא להוציאו וניזקין באינו מתכוון חייב.

מ"ח: **שנים שנמצאים באותו מקום ברשות כגון ברה"ר או בחצר השותפין** או שנתן להם בעה"ב רשות להכנס, או שלא ברשות כגון שני אנשים רוצים ברה"ר, אם הזיק זה את זה בידים ואפי' שלא בכונה חייבים, ואם הזיקו זה בזה פטורים, ואם רק אחד מהם ברשות, מי שברשות פטור אם הזיק, והשני חייב אם הזיק.

שור שנכנס שלא ברשות ונפל לבור- אם הבאיש את מימיו, בשעת נפילה חייב לכו"ע דהוי מזיק ממש ולא דמי לבור, ואם הזיק לאחר נפילה לשמואל פטור דבור פטור על הכלים וכל החפצים נקראים כלים, ולרב חייב דכיון שלא הפקירו חיובו משום שור, ודווקא דבראמי מלוגפו שהיה מלוכלך בטיט, אבל אם הבאיש מריחו פטור דגבאמי בעלמא הוא וסדרתון נבילה ממילא קא אתי, והנבילה גורמת לסרחון שיבוא, ואם אביז או בנו של בעה"ב היו בבור, במתני' איתא שחייב כופר, לרב איירי במועד ליפול על בני אדם בבורות, ולא הרגוהו בפעמים הקודמות (דבסתמא אמרינן דאיירי שברח או שלא מכירים אותו או שהוזמו וזומי זוממים, אבל כאן שהוא בבור לא שיין לומר הכי) משום דחזא ירוקא ונפל ולא התכוון ליפול, ואף שאלא בכונה אין השור בסקילה ואין הבעלים משלמים כופר, זה דווקא בקרן, אבל כאן חיובו מדין שן דמתכוון להנאתו, והוי ארוחיה כיון דאיעיד, (ואיכא כופר בשן, כמו שמצינו לגבי רגל שרגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק משלם כופר. ואין לומר שבפעם הרביעית נגח בכונה, דאי"כ לענין נגיחה בכונה לא הוי מועד). ולשמואל איירי בתם ומתני' כריה"ג דס"ל שתם חייב חצי כופר (ולפי זה ה"ה באדם אחר חייב חצי כופר), ולעולא מתני' כריה"ג דס"ל כרי"ט שקרן חייב בחצר הניזק נזק שלם, וה"ה שחייב כופר שלם.

מתי מקבל בעל החצר שמירה במכניס ברשות- אמר כנוס שורך ושמרו והזיק חייב, ואם הוזק פטור, ואם אמר כנוס שורך ואני אשמרנו אם הוזק חייב ואם הזיק פטור, ואם אמר כנוס שורך בסתמא, לרבנן קיבל עליו שמירה, ולרבי לא קיבל עליו שמירה. ולרב פפא רבי סובר כר"ט, וממילא אם אמר כנוס שורך ושמרו לא הקנה לו מקום והוי קרן בחצר הניזק דחייב נזק שלם, אבל בסתמא הקנה לו מקום והוי כרה"ר דאינו חייב אלא חצי נזק.

סיכום הסוגיה-

המכניס דבר לחצר חבירו שלא ברשות, אם הוא הזיק את בעל החצר חייב, (אמנם אם בהמת בעה"ב אכלה והוזקה פטור לפי רב, דהוי לה שלא תאכל), ואם בעל החצר הזיק אותו פטור. ואם אדם שלישי הזיק אותו, יש לזה דין מזיק ברה"ר, שפטור בשן ורגל וחייב בקרן. ואם השור חפר בורות בחצר, בעל השור חייב בנזקי החצר, אולם בנזקי הבור חייב בעל החצר כיון שהיה עליו לטומנו, ואם הרביץ גללים ונטנפו כליו של בעה"ב פטור, דבור פטור על כלים (והוי בור אף לרב, דסתם גללים אפקורי מפקר להו), ואם נפל לבור והבאיש מימיו, בשעת נפילה לא הוי בור וחייב על המים, ולאחר נפילה אם הפקיר הוי בור פטור על כלים, ואם לא הפקיר, לשמואל הוי בור ופטור על כלים, ולרב הוי שור וחייב על כלים. ואם נפל על אדם והרגו חייב כופר, והיינו לרב היכא שהוא מועד לכך, ולשמואל היינו לריה"ג שתם משלם חצי כופר.

ואם הכניס ברשות, אם להדיא לא קיבל שמירה, אם המכניס הזיק חייב, ואם המכניס הוזק בעה"ב פטור, ואם הוזק ע"י אדם שלישי, יש לזה דין של חצר הניזק שחייב בשן ורגל ובקרן מועדת, ובקרן תמה לרבנן חייב ח"ו ולר"ש נזק שלם. ואם בעה"ב קיבל שמירה להדיא, אם המכניס הזיק פטור, ואם המכניס הוזק בעה"ב חייב. בעל הסכים להכניס בסתמא ולא דיברו על ענין השמירה, והוזק ע"י בעל החצר, לרבנן הסתכמה להכניס הרי היא קבלת שמירה, ולרבי אין בזה קבלת שמירה, והיכא שהמכניס הזיק את בעל החצר עצמו, לרבי ודאי פטור

מפני שגם המכניס לא קיבל על עצמו לשמור, לרבונו, לרבי זורא יש בזה מחלוקת תנאים אם שניהם קיבלו שמירה שלא זייקו זה את זה, או שרק בעה"ב קיבל שמירה, ולרבא המכניס פטור לפי רבנן, מפני שבעה"ב קיבל שמירה גם על זה. ואם הוזק מעלמא, הגמי' מסתפקת אם זה בכלל קבלת השמירה לפי רבנן או לא. אשה שנכנסת ללוש, אע"פ שנכנסה ברשות, כיון שזה דבר המצריך צניעות בעה"ב יוצא משם וחובת השמירה מוטלת עליה.

דמי ולדות

כתיב "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו לידה ולא יהיה אסון עונש יענש כאשר ישיית' עליו בעל האשה נתן בפלילים", והיינו שאדם המכה אשה והפילה עוברת מחמת המכה, חייב לשלם לבעלה את דמי העובר. ובסוגיה יבואר מה הדין שלא בכונה, ומה הדין בשור שנגח אשה או שפחה והפילה עוברת, וכיצד משערים את שווי העובר, ולמי המכה משלם דמי ולדות ונזק וצער, ומה הדין בחובל באשת גר ואח"כ הגר מות.

אדם ושור, בכונה ושלא בכונה - אדם שהיה מתכוון לחבירו והכה את האשה ויצאו לידה, חייב בדמי ולדות, אבל שור אינו חייב בדמי ולדות שלא בכונה. ולרב אדא בר אבהו אף שור שהכה אשה בכונה פטור מדמי ולדות, וא"כ היא שפחה, דזאו דינו כמזויק בהמה מעוברת, דכתיב "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור.

מ"ט. כיצד שמין דמי ולדות ושבח ולדות- לת"ק שמין

דמי ולדות, וכן את מה שהאשה השביחה מכח העיבור - שהיא נראית משובחת ובעלת אברים מחמת העיבור, ע"י ששמין כמה היתה האשה שזה לפני הלידה ואחריה, ונותן לבעל, דכתיב "הרה" (וכבר כתיב "ויצאו לידה") לומר ששבח הריון לבעל, ומה שגוף האשה הוכחש מחמת המכה, שהיא שוח עכשיו פחות מאשה בריאה שאינה מעוברת, אינו של הבעל, אלא כמבואר בכתובות ס"ה: שבזק שבסתר היא מקבלת שני שליש והוא שליש, ובזק שבגלוי היא מקבלת שליש והוא מקבל שני שליש, ומה שהאשה מקבלת דינו כנכסי מילוג. ולרשב"ג שמין כמה הולדות עימה, ולא כמה האשה שוח, דס"ל שבלידה הראשונה האשה עוצמת שמה שוח אחרי הלידה יותר מלפני הלידה מפני שהיא מסוכנת לידות בעצור לידה, וגם בלידות האחרות שהאשה שוח יותר לפני השמיה, כיון של האשה מקבלת את הדמי ולדות אלא הבעל, שמדין את הולדות ונותן לבעל, ובשבח האשה חולקים מפני שזה בא מחמת שניהם. ומ"הרה" דורש רשב"ג שאינו חייב עד שיכנה כנגד בית הריון, ובכל מקום שמגיע ממנו חום לעובר והיינו כנגד כל החלל, לאפוקי יד ורגל.

למי משלם דמי ולדות ושאר התשלומין - נזק וצער נותן לאשה או ליורשה כשאר חבלות, ומתחלקים בזה שני שליש ושליש וכנ"ל. (ואיירי בגרושה שאין הבעל יורשה). ודמי ולדות נותן לבעל, ואם הבעל מת נותן ליורשיו, ואם אין לו יורשים זכה. ואם היתה שפחה ונשתחררה או גיורת, והיינו שהבעל הוא גר או עבד משוחרר ואין לו יורשים (בנים נוספים) והוא מת, לרבה אם חבל בה בחיי הגר ומת הגר זכה דהמזויק בנכסי הגר זכה, וזה קודם לאחרים לזכות במה שבידו, אבל אם חבל בה לאחר מיתת הגר משלם לאשה, מפני שהאשה זכתה בולדות, ולרב חסדא גם בזה פטור, דאין הולדות צררי (-קשרי מעות) ששייך בהם זכיה, והחייב חל בשעת החבלה, ורק כשיש בעל זיכתה לו תורה דמי ולדות.

מ"ט: הגמ' מביאה ברייתא שכתוב בה שאם חבל בה לאחר מיתת הגר חייב, ובברייתא אחרת כתוב שפטור, והגמ' אומרת שלרבה ודאי יש כאן מחלוקת, ולרב חסדא י"ל דהא דתני חייב היינו רשב"ג, דכיון שמחיים יש לה חצי משבח הולדות, לאחר מיתה זוכה בהכל, והא דתני פטור איירי בדמי הולדות או דאתיא כרבנן.

זכיה ברכוש של גר שמת ללא יורשים-

שטרות- המחזיק שטרות של גר ששיעבד לו ישראל אחר קרקעותיו, ומת הגר, לא זוכה בקרקע המשועבדת לחוב, כיון שלא החזיק בקרקע, ורב ייבא סבא מסתפק אם זכה בשטרות עצמם לצור ע"פ צלוחיתו או לא.

משכון של ישראל שהיה אצל גר ומת הגר, ובא ישראל אחר והחזיק בו, מוציאים אותו ממונו, מפני שכבר פקע השעבוד במיתת הגר והקרקע חזרה לרשות בעליה. אבל משכון של גר שהיה אצל ישראל ומת הגר, אם הישראל נמצא בעיר, קנה את המשכון בקנין חצר, דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אם החצר משתמרת, ואם אינו בחצירו והיינו שהמשכון לא בחצר המלוה, וקדם אחר וזכה בו, זכה המלוה כנגד מעלתו, והמחזיק כנגד השאר.

נזקי בור ברה"ר וברה"י

לאחר שנתבארו בארוכה דיני נזקי שור ואדם המזיק ועוד עניינים, עוברת הגמרא (מ"טו - נ"ד) לבאר דיני בור.

כתיב "וכי יפתח אש בור או כי יכרה אש בור ולא יכסנו, ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו, והמת יהיה לו", סוגייתנו דנה באיזה מקום חייבה תורה על נזקי בור, אם דווקא בבור ברשותו שהוא הבעלים עליו, אבל ברה"ר שזה לא שלו אין על מה לחיוב, או שדווקא ברה"ר חייב מפני שהוא עשה את התקלה, אבל ברשותו פטור אפילו הפקיר רשותו, דלא הפקיר להתחייב בנזיקו, או שבשני האופנים חייב.

לתנא דמתני' החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר, וכ"ש אם חפר ברה"ר ופתחו לרה"ר, או שחפר ברה"ר ופתחו לרה"י, או ברה"י ופתחו לרה"ר" אחרת חייב, ובשני מקרים אלה איירי שהפקיר את רשותו במקום פי הבור, שאינו יכול לטעון תורך ברשותי מאי בעי. וסבר תנא דמתני' דחייבא דבור הוא בין ברה"ר בין ברה"י, ובלבד שיפקיר רשותו.

נ. דעת רבי ישמעאל ור"ע - לרבה בבור ברה"ר לכו"ע חייב, דכתיב "כי יפתח וכי יכרה" אם על פתיחה חייב על כריה לא כ"ש, אלא ללמד שחייב בבור שעל עסקי פתיחה וכריה בא לו החיוב - שאין לו חלק בו אלא שכרהו או שפתחו, והיינו ברה"ר שאין הקרקע שלו, ונחלקו בבור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו (דאם הפקיר גם את הבור הו"ל בור ברה"ר), שלר"ע חייב דכתיב "בעל הבור" -בבור שיש לו בעלים, ולרבי ישמעאל פטור (לרש"י טעם הפטור מפני שיכול לטעון שלא הפקיר את רשותו ע"מ להתחייב בנזקי הבור. וכוונת התורה בעל התקלה, ומתני' כ"רע. ולרב יוסף בבור ברה"י לכו"ע חייב דכתיב בעל הבור, ונחלקו בבור ברה"ר, שלרבי ישמעאל חייב דכתיב "כי יפתח וכי יכרה", ולר"ע פטור, ואיצטריך קרא לומר שכורה אינו חייב לאטום את הבור אלא מספיק שיכסהו, וכן שפותח בור חייב לכסותו, ומתני' כרבי ישמעאל.

אמנם אם **לא הפקיר לא רשותו ולא בורו** לכו"ע פטור דאמר ליה ברשותאי מאי בעי, ואפי' החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור לכו"ע, אע"פ שאסור לעשות חלל תחת רה"ר.

החופר בור ברה"י הסמוכה לרה"ר אם חפר לאושין יסוד לחומת ביתו, לת"ק פטור דדרך לעשות כך ואינו פושע, ולרבי יוסי רבי יהודה חייב עד שיעשה מציחה גבוהה י' טפחים, או שירחיק ד' טפחים ממקום דריסת רגלי אדם ובהמה, ואם חפר סתם דינו כחופר בור ברשותו וכנ"ל, ואם הרחיב את החפירה לרה"ר דינו כחופר ברה"ר, ומ"מ אם חפר לאושין לת"ק פטור ולרבי יוסי בר"י חייב.

החופר ופותח בור ברה"ר **ומסר אותו לרבים** שאמרו להם שהוא נותנו להם לשנותו מי גשמים המתכנסים שם, והמים ראויים לשתייה בהמות, פטור על נזקי הבור. וכן היה עושה נחוניא חופר שיחין. ומעשה שנפלה בתו לבור, ונזדמן לה זכר של רחלים אילו של יצחק וזקן אחד אברהם מנהיגו והעלוה, וידע רבי חנינא בן דוסא שלא תמות שם, וכן ידע שעלתה אחר ב' שעות דבזמן זה כבר אינה ראויה לחיות בתוך הבור, משום דלדא שאותו צדיק מצטער בו, וכי יכשל בו זרעו, ומ"מ מת בנו בצמא, מפני שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

כל האומר הקב"ה ותרו' ותרו חייו ויפקרו חייו וגופו, מפני שמורה אל הבריות לחטוא.

הקב"ה מאריך אף מאריך רוגז וממתין מלהפרע, לצדיקים ממתין מלשלם שכר טוב לאלתר, ולרשעים מלהפרע מהם לאלתר.

נ. לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר, ומעשה באחד שהיה מסקל, ואמרו לו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך, וסופו שנצרך למכור שדהו, ונתקל באותם אבנים.

המשך דיני בור

בור שאין בו גובה י' טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, ואם הוזק בו חייב. וכן הדין **בשיח ומערה חריצין ונעיצין**. והמשנה השמייעה שבכל סוגי חפירות אלו חייב, שהבור הוא קטן ועגול והשיח ארוך, והשיח הוא צר אבל המערה מרובעת, והמערה היא מקורה משא"כ חריצין, והחריצין שהם קצרים מלמטה והרבים למעלה אין הרווח למעלה גדול מלמטה משא"כ נעיצין, וקמ"ל תנא שבכל אלו יש הבל וחייב.

חיוב בבור על הבל וחבטה- לרב אין חייבים בבור אלא כשהזיק ע"י הבלו, אבל על החבטה פטור, דקרקע עולם שאינה שלו הזיקתו, וכתיב "ונפל" שיפול דרך נפילה לעומק ועל פניו. ולשמואל חייב על הבל אע"ג דממילא קא אתי, דהתורה מחייבת בבור אפילו אם הוא מלא ספוגין של צמו, וכ"ש שחייב על החבטה שהוא עשה אותה. ד"ונפל" כל דהו משמע, ומ"מ בכל אופן שמת בבור חייב לרב אף, ואף אם נשברה מפרקתו, דאיכא למימר הבלא נמי קטלתי, ואם נשברה רגלו וכיחש י"ל שמחמת הבל הבור חלה וכיחש. ונ"מ

במחלוקת רב ושמואל היכא שעשה ברה"ר מקום גבוה, ונפל שם שור, דלרב פטור ולשמואל חייב. ואף לרב חייב על נזק בבור פחות מ'י, דאין בו הבל למיתה ויש בו הבל לניזקין.

נ.א. ושיטת רב נחמן ג"כ שדווקא בעשרה יש בו כדי להמית, כדאשכחן גבי מעקה שאינו חייב אלא בגבוה י' טפחים מורה"ר ולא פחות, (ומ"מ אם רה"ר גבוהה י"ט מהבית פטור מן המעקה, דכתיב "ממנו" ולא לתוכו). אמנם בבור דווקא כשהתגלגלה הבהמה לבור אין בו כדי להמית אלא בעשרה, אבל בהמה שנופלת כדרכה, כיון שמכריסה לקרקע יש ד' טפחים, א"כ גם בששה טפחים יש בו כדי להמית. ועל כן ס"ל לר"נ שבהמה שנפלה לבור פחות מ' ונשחטה אסורה, שמא היא טריפה מחמת ריסוק אברים, ואע"פ שאין רואים בה מכה אלא שאינה יכולה לעמוד, ואם שהתה מעת לעת או שעמדה מותרת, ובית הסקילה היה גבוה ב' קומות, ולא פחות אע"פ שגם בפחות מכך יש בו כדי להמית, משום דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" והיינו לברור לו מיתה יפה, ולא יותר מב' קומות כיון דמיוול.

בור של שני שותפין

הלח' יבוארו כמה אופנים שיש שנים השותפים בבור, ויבואר כמה כל אחד חייב לשלם.

בור של שני שותפין אם עבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו והניחו הראשון לשני משתמש ודולה, השני חייב.

היכי משכחת לה בור של שני שותפין-

א' אליבא דר"ע שבור ברשותו חייב, בחצר של שניהם והפקירו רשותם ולא בורם.

ב' היכא שכל אחד חפר חמשה, ואליבא דרבי ששניהם חייבים בנזקי הבור, והאחרון חייב על מיתה מפני שהמיתה לא היתה מתחילה, ולרבנן האחרון חייב גם על נזיקין, (וכן נחלקו בהניח אבן על פי הבור והשלימה לעשרה, וקמ"ל שאף שלא ההבל שלו הרג מ"מ האחרון חייב על מיתה. ורבא מסתפק היכא שאחר סתם טפח וחזר וחפרו, אם פטור משום דמאי דעבד שקליה, או שחייב משום שנסתלקו מעשי ראשון וקמה ליה ברשותיה), דכתיב "איש בור" אחד ולא שניים, ואמרו קרא "והמת יהיה לו" לחייב מי שעשה את המיתה, דאף דילפינן מזה לפטור בשור פסולי המוקדשין שנפל לבור (מגון בכור בעל מום שהוא של כהן, או בשאר קרבנות אם נפדה, שהם של הבעלים, ומ"מ פטור דבעינן שיוכל להאכילו לכלבים, וכתיב לגבי פסולי המוקדשין שנפדו "תזבח (ולא יזיח) בשר (ולא חלב) ואכלת (ולא לכלבין)", אמנם לגבי גניחה חייבים בשור פסולי המוקדשין, ורק בהקדש גמור פטורים), מ"מ ממילא לומדים ג"כ דאיירי באותו שעשה את המיתה.

ג' אחד חפר ט' ועקרו שניהם חוליא אחיזנה בבת אחת, דבין לרבי בין לרבנן שניהם חייבים, דתרווייהו משוו ליה בור.

שנים ששלחו שליח לחפור פטורים, דאין שליח לדבר עבירה דאין המשלח חייב, דדברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין.

החופר בור עשרה ובא אחר והשלימו לכ' ובא אחר והשלימו לל', כולם חייבים.

נ.א: **החופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד** וקצרו והוסיף בו הבל, בברייתא מבואר שהאחרון חייב. רב זביד מבאר דהברייתא כרבנן, ואיירי היכא שלפני שסייד וכייד לא היה בזה שיעור מיתה שהיה רחבו יותר מעומקו, דבלאו הכי אף לרבנן כולם חייבים, או שהברייתא כרבי, ואיירי שמתחילה לא היה שם הבל אף לנזיקין שהיתה רחבה הרבה.

המרחיב בור שחפר חבירו, לרב אשי אם מת בחבטה האחרון חייב מפני שקירב את החבטה ושמוא לא היה השור ממשך ללכת עד מקום הבור, ואם מת ע"י ההבל פטור שהרי מיעט את ההבל, וי"א שכוונת רב אשי שאם נפל מהצד שהרחיב חייב, ואם נפל מהצד השני פטור.

הבל מכה המים שבבור - בור שמונה שיש בו ב' טפחים מים חייב על המיתה, דכל טפח מים כשני טפחים בלא מים. והגמ' מסתפקת מה הדין בבור ט' שאחד מהם מים, או בבור ז' ושלש מהם מים, ששינה את עומק הבור ומאיך שינה את כמות המים, אם יש בזה הבל למיתה או לא.

בור שרחבו יותר מעומקו אין בו הבל, ואם עומקו יותר מרחובו יש בו הבל, ואם עומקו כרחובו נחלקו בזה רבה ורב יוסף.

מתי מסתלקת חובת השמירה מאחד מהשותפין - בור של שני שותפין, עבר עליו הראשון ולא כיסהו והשני ולא כיסהו, אם עברו סתם בזה אחר זה וראו שאינו מכוסה שניהם חייבים, אבל יש מקרה שיק השני חייב, והיינו לרבנן היכא שהניחו לשני משתמש,

ולרבי אליעזר בן יעקב נפטר כשמסר לו דליו –מכסה הבור, דרבנן סברי אין ברירה, וממילא השני נעשה שואל על חלקו של ראשון, וקיבל על זה שמירה, ולראב"י יש ברירה, וכל אחד ממלא בשלו והשני לא קיבל שמירה על חלקו של ראשון, וכן מצינו שנחלקו לגבי שותפין שנדרו הנאה הז מזה, שלת"ק אסורים להכנס לחצר דאין ברירה, ולראב"י מותרים דכל אחד של שלו נכנס.

אמירת לך חזק וקני בקניינים-

המוכר בור לחבירו ולא קנאו בכסף, אלא בחזקה, צריך לומר לו לך חזק וקני, ואם מסר לו דליו מהני כמו לך חזק וקני.

נ"ב, ובבית היכא שקונה בחזקה צריך לומר לו לך חזק וקני, ומסירת המפתח היא כאמירת לך חזק וקני.

ובעדר אם קונה במשיכה שמכישה במקל והיא רצה לפניו, צריך לומר לך משוך וקני, ומסירת משכוכית כאמירת לך משוך וקני, וכן יכול לקנות במסירה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם, שאין משיכה קונה שם אלא בסמיטא או בחצר של שניהם. (משכוכית י"א קרקשתא, וי"א העז ההולכת את שניהם).

מתי כסוי פוטר מחיוב בור

החופר בור וכסהו כראוי פטור מתשלומי נזיקין, דכתיב (ולא יכסנו" הא כסהו פטור, אע"פ שמעיקרא לא היה שם בור כלל. (נ"ה).) בור של שני שותפין, וכגון ששניהם בעלים על הבור למ"ד בבור ברשותו חייב, או ששניהם חפרו את הבור יחד (נ"א), שני השותפין חייבים לשלם על נזקי הבור, או לכסותו כראוי. הגמ' מנבאת באיזה אופן רק אחד מהשותפים אחראי על נזקי הבור, ואיזה כיסוי נחשב כיסוי ראוי הפוטר מתשלומין. עוד יובאר בגמ' מה הדין כאשר יש גורם נוסף לנפילה לבור, מי חייב לשלם, וכמה.

בור שכיסהו אחד מהשותפין – בור של שני שותפין שכסהו הראשון כשהשתמש בו, ובא השני ומצאו מגולה כגון שהכסוי התליע ונשבר, ולא כיסהו, השני חייב. לרב הראשון פטור עד בכדי שידע - שיבוא הראשון ויראה שהבור מגולה, ואז שניהם חייבים. ולשולח עד בכדי שיוודיעוהו ואע"פ שלא ראה בעצמו, וי"מ שאפי' ראה בעצמו פטור עד שיוודיעוהו, ולשור ראשון כשר. ולרבי יוחנן עד בכדי שיוודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ויכסהו. ויפ"רש"י, השני שבא והשתמש בבור חייב מיד, מפני שהיה עליו להעמיד שומרים.

נ"ב: כסהו כראוי והתליע מתוכו פטור. ואף אם הכסוי היה ראוי לשוורים ולגמלים יש בזה חידוש דלא אמרינן איבעי ליה למיזל ולמינקש עלה.

כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ולא בפני גמלים אם נפלו שם גמלים חייב, כיון שלגבי גמלים הוא פושע. ונתרועע ע"י גמלים ונפלו בו שוורים, אם מצויים שם גמלים חייב אף על שוורים, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהגמלים יעריעו את הכסוי, ואם לא מצויים שם וגמלים פטור, ואם שכיהי לפרקים, ללישאנא קמא הגמ' מסתפקת אם חייב דהוי פושע כיון דשכיחי לפרקים, או דפטור דהוי אנוס כיון שעכשיו אין שם גמלים. וללישאנא בתרא במקרה הנ"ל פשיטא שהוא פושע אף לענין גמלים, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיבואו גמלים, והספק הוא היכא דשכיחי גמלים ולא ערערו גמלים את הכסוי אלא התליע מתוכו. והגמ' פושטת שלא אומרים מיגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה, וכמו שפטור אם נפל לבור שור פקח המהלך ביום, ולא אמרינן שמתוך שהוא פושע לענין חרש (שוטה) וקטן וסומא ומהלך בלילה שחייב אם נפלו) הוי פושע לענין פקח.

נ"ג. נפילה מחמת קול הכריה - איתא במתני' נפל לפניו מקול הכריה חייב, לאחריו מקול הכריה פטור, (לאחריו לא איירי דווקא בנפל מקול הכריה. רש"י במתני'). לשמואל דס"ל שחיוב בור הוא גם על חבטה, אם נפל לבור עצמו אף אם נפל לאחריו חייב, ולאחריו דפטור היינו נתקל בבור ונפל לאחריו הבור. ולרב הכונה לפניו ולאחריו ממש ושניהם בבור עצמו, ולאחריו פטור משום שחיוב בור הוא על הבל ולא על חבטה, ובנפל לאחריו ליכא הבל, והא דתני בברייתא שאף בנפל לאחריו חייב, לרב חסדא איירי בבור ברשותו דמודה רב שחייב אף בנפל לאחריו, משום שגם החבטה היא של בעל הבור. ולרבה איירי בנפל לפניו והתהפך לפני שהגיע למטה, דחייב מפני שכבר השפיע עליו ההבל. ולרב יוסף איירי שנכנס שור לחצר בעה"ב שלא ברשות, ולא הפקיר בעה"ב לא רשותו ולא בורו, והזיק השור את הבור, שנפל לבור והבאיש מימיו. ובברייתא איתא שלומדים מ"ונפל" שאינו חייב אלא כשנפל לפניו בדרך נפילה שכך הדרך ברוב המקרים, אבל אם נפל לאחריו מקול הכריה פטור אע"פ שנפל לבור, ומבואר כדברי רב.

והא דבעל הבור לא יכול לטוען שהכורה גרם לנזק, משום דס"ל כרבי נתן דלהלן. רש"י בשטנה מבאר בב' אופנים מה החידוש בדין הנ"ל, או שהחידוש שאף ששור פקח שנפל לבור ביום פטור בעל הבור, הכא חייב מפני שקול הכריה ביעתתו. או שהחידוש שאף שהכורה גרם לנפילה, וא"א לחייב את הכורה מפני שהוא גרמא בעלמא, מ"מ בעל הבור חייב כרבי נתן, ואיירי בכורה כשיר, שמרחיב או מעמיק את הבור, שהוא פטור כיון שהוא גרמא, והנזק הוא אם לחייב את החופר הראשון או לא. וי"מ שאף היכא שהכורה הוה בעל הבור היה צד לפטורי כיון שהנפילה היא מקול הכריה שזה גרמא. עוד כתב רש"י (נ"ג. ד"ה מא) שלרבנן נחשב שכל הנזק נעשה ע"י הכורה, וממילא שניהם פטורים.

דין שניים השותפים בנזק

הגמרא מבאר מה הדין בכמה אופנים שיש שני שותפים בנזק, כגון שור שדחף את חבירו לבור, או המניח אבן על פי הבור ושור נתקל בה ונפל לבור, או בשני שוורים שנגחו, או בשור ואדם שדחפו לבור, מי נחשב שותף בנזק, וכמה כל אחד עשה מותקן, ומה הדין כשאחד מהשותפים פטור מלשלם האם השני משלם את חלקו של הראשון או לא.

שור שדחף חבירו לבור, או שהניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור (זה אינו גרמא, דאבן היינו בור שזה הזיקא בידים), לרבנן בעל השור חייב ובעל הבור פטור מפני שבעל הבור טוען שלולא דחפית השור לא היה נופל בבור, ובעל השור חייב אף אם הנופל הוא שור פקח. ולרבי נתן בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה, והיינו בשוטה או מהלך בלילה, דאילו בשור פקח פטור בעל הבור אף בהפלוהו אחרים, ואם השור הדוחף הוא תם בעל השור משלם רבע ובעל הבור ג' רבעים, וצ"ב דאם נחשב שכל אחד עשה את כל הנזק מפני שהיה מת ע"י השור גם בלי הבור, וכן היה מת ע"י הבור גם בלי השור, למה שור תם לא משלם מחצה, ואם כל אחד עשה חצי נזק כיון שבפועל הנזק נעשה ע"י שניהם יחד, למה בבעל הבור משלם ג' רבעים. רבא מבאר שהשור והבור לו אחד עשה את כל הנזק, ומ"מ בשור תם משלם רשע, דאמר שותפתאי מואי אהניא לי, ובעל הבור משלם את שאר הנזק, כיון שהוא עשה את כל הנזק. וללישאנא בתרא כל אחד עשה חצי נזק, ומ"מ בעל הבור משלם ג' רבעים, משום שבעל השור טוען שהוא מצא את השור מת בבור, והבור הרגו, ואף שהבור עשה רק חצי נזק, מ"מ כיון שהוא גמר את הנזק ונראה כמו שעשאו כולו, כי ליכא לאישתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור. וממילא מה שבעל השור לא משלם ישלם בעל הבור, אבל לרבנן נחשב שהשור עשה הכל, דבתר מעיקרא אזלי, וממילא בעל השור משלם חצי נזק בתם ונזק שלם במועד, ובעל הבור פטור.

נ"ג: שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו - פסולי המוקדשין היינו בכור בעל מום, דכיון שאין לו פדיון הרי הוא בקדושתו ו"שור הקדש" קרינן ביה, ואע"פ שהכחן אוכלו, משלחן גבוה זכה, אבל אם נפדה חייב ד"שור רעהו" קרינן ביה. (ושאר פסולי המוקדשין שנפדו, "שור רעהו" קרינן בהו, וחייב לשלם אם נגחו). לרבנן תם משלם רבע נזק ומועד חצי נזק, ולרבי נתן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם.

שור ואדם שדחפו לבור רבי נתן נחשב ששלשתם שותפים בנזק (אבל לרבנן הדוחף הוא המזיק). לענין נזקין כגון אדם שהזק בבור, דלא נתמעט מ"שור" ולא אדם אלא מיתה ולא נזיקין. כולם חייבים. לענין ד' דברים ודמי ולדות, אדם חייב ושור ובור פטורים דכתיב "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו, ובדמי ולדות כתיב "אנשים". ולענין כופר ושלושים של עבד, שור חייב ואדם ובור פטורים (אדם פטור אף בשוגג, מדתנת דבי חזקיה). ולענין כלים ושור פסולי המוקדשין שנפל לבור אחרי שנפדה דקרינן ביה "שור רעהו" אדם ושור חייבים ובור פטור (דכתיב "ההמת יהיה לו" שיכול למכור את הנבילה, וזה טעון קבורה. ובעלים מטפלים בנבילה לומדים מדכתיב גבי שור "ההמת יהיה לו" ומסתבר יותר לפטור בבור, שכן פטר בו את הכלים, ובשור אע"פ שפטרתו תורה מחצי נזק, לא מצינו שפטרתו תורה מנזק שלם).

נ"ד. חיוב על כלים שנפלו לבור-

לרבנן בור פטור על הכלים, דכתיב "חמור" ולא כתיב ונפל שמה הנופל, ו"אז"י מיבעי ליה לחלק דלא תיבא שאינו חייב עד שיפלו שם שור וחמור יחד, דליכא למידרש מ"ונפל" דטובא משמע. ולרבי יהודה בור חייב על הכלים, דכתיב "או" וכן מרבים מזה גם שאר מטלטלין, וצריך לרבות כלים כיון שלא שייך בהם מיתה ממש, ולחלק לומד רבי יהודה מ"ונפל".

הגמ' אומרת שאם לומדים כלל ופרט וכלל, "ונפל" כלל, "שור וחמור" פרט, "בעל הבור ישלם" חזר וכלל, א"כ מרבים כל דבר שהוא כעין הפרט, וא"א לרבות עופות, ד"ל שמה שכתוב גם שור וגם חמור הטעם הוא משום דשור קרב לגבי מזבח, וחמור קדוש בבכורה, ומרבים מ"מכסף ישיב לבעליו" כל דאית ליה בעלים, (ולא ילפינן שור שור משבת יזר שנדרש בכלל ופרט וכלל ולא מרבים מ"והמת יהיה לו" כל דבר ששייך בו מיתה, וכלים שבירתם זו היא מיתתם, ולכן לרבנן אתא חמור למעוטינהו, והאיל ואינו מיתה ממש, ולרב שחיוב בור הוא על הבל, כלים חדשים מיפקעי בהבלא, דאיצטרךך לפטור שור פסולי המוקדשין שנפדו שנפל

לבור). ו"שור" ממעט אדם שאינו מין בהמה, ו"חמור" לרבנן ממעט כלים וכו"ל, ולרבי יהודה צ"ע מה דורשים מ"חמור", (וכן צ"ע לכו"ע מה דורשים מדכתיב "שה" לגבי אבידה שהרי כתוב "לכל אבידת אחיך").

נ"ד: חיוב בור בשור חרש שוטה וקטן - אם השור הוא של חרש שוטה וקטן חייב, וה"ה בשור של פקח. אבל שור שהוא עצמו פקח, והלך ביום ונפל, פטור, דבעי ליה עיניו ומיזל, ושור שהוא חרש שוטה וקטן, או פקח המהלך בלילה, חייב.

אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף

בכל המקומות דלהלן, אע"פ שהתורה דיברה על שור או גם על חמור או על בהמה, אין כונת התורה דווקא למינים אלו, אלא התורה דיברה במינים המצויים, והוא הדין בשאר בהמות וחיות ועופות.

נפילת הבור דכתיב "כסף ישיב לבעליו" כל דאית ליה בעלים.

הפרשת הר סיני דכתיב "אם בהמה אם איש לא יחיה" וחיה בכלל בהמה דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו" וכתיב בתריה "איל צבי ויחמור וכו' ", ו"אם" מרבה עופות.

תשלומי כפל דכתיב "על כל דבר פשע".

השבת אבידה דכתיב "לכל אבידת אחיך".

פריקה דיליף חמור חמור משבת.

חסימה דיליף שור שור משבת.

כלאים דחרישה, דיליף שור שור משבת, ולכלאים דהרבעה, דיליף בהמתך בהמתך משבת, ואדם מותר למשוך קרון יחד עם בהמה דכתיב "למען ינוח" להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר.

שבת דהתורה פירטה בדברות האחרונות "שורך וחמוורך וכל בהמתך", אע"פ שכבר בדברות הראשונות נאמר "בהמתך", ללמד שבכל מקום שכתבה התורה שור וחמור, חיה ועוף בכלל. ומה שלא דורשים כלל ופרט וכלל, (והוי מרבים רק דבר הקרב למזבח כשור, וקדוש בבכורה כחמור), דכתיב "וכלן והוי רבוי, (או משום דכתיב "כל" אבל "בכל" אינו רבוי, ולכן לגבי מעשר דורשים כלל ופרט וכלל. או דווקא "כל" דהכא הוי רבוי, דהוי ליה למיכתב "ובהמתך" כמו בדברות הראשונות), והתורה פירטה שור חמור ובהמה, ללמד על חסימה פריקה וכלאים.

נ"ה, דברות הראשונות לא נאמר בהם טוב הואיל וסופם להשתבר, וח"ו פסקה טובה מישראל.

הרואה ט' בחלומו סימן יפה לו, הואיל והמקום הראשון שיש ט' בתורה הוא בתיבת טוב.

הרואה בחלומו תיבת הספד כתובה, חסו עליו מן השמים ופדאוהו.

דיני כלאים

לעיל נתבאר שאיסור כלאים שנאמר לגבי רביעה וכן איסור כלאים דחרישה, נאמר בכל בהמה חיה ועוף. הגמ' כאן מבאר מה נקרא ב' מינים, ומה הדין במינים שבים.

תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה, ואינם מין אחד אע"פ שהם גדלים יחד.

אזוז ואזוז הבר כלאים זה בזה, ולא משום שזה חרטומו ארוך וזה חרטומו קצר, דא"כ גמל פרסי שצוארו עבה יהיה כלאים בגמל ערבי שצוארו דק, אלא י"א מפני שאזוז הבר ביציו מבחוצ' ואזוז רגילי ביציו מבפנים, וי"א מפני שזו טעונה כל פעם ביצה אחת, וזו טעונה כמה ביצים.

המרביע ב' מינים שבים לוקה, דאתיא למינהו למינהו מיבשה.

רחבה מסתפק אם המנהיג בעז ודג ע"י שקשר קרון לשניהם, זה מהלך ביבשה וזה צף על המים, לוקה, ואינו דומה לזורע חיטה בארץ ושעורה בחול", דשאני חו"ל שאינו מקום חיובא דכל חובת קרקע אינה נוגחת מן התורה בחול", אבל המנהיג בשני מיני דגים בים לוקה, דדרשינן למינהו למינהו מיבשה.

הכונס

איזה שמירה פוטר מתשלומי נזיקין

מי שבהמתו הזיקה ע"י קרן או שן או רגל, או שהזיק ע"י אש או בור, והוא לא שומר כראוי, חייב לשלם על הנזק. לעיל מ"ה: יש כמה שיטות איזה חוב שממירה יש בקרן תמה ובקרן מועדת. הגמ' כאן מבאר מה נקרא שמירה כראוי הפוטר מלשלם בשן ורגל אש ובור.

קָרָן וּשָׁן וּרְגַל- הכונס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי, והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה, או שנפרצה הדלת בלילה ויצאה והזיקה, פטור, דכיון ששמרה מאי הוה ליה למייעבד, וכן בפרצה ליסטים פטור, אבל אם לא נעל בפניה כראוי, והיינו דלת שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה, או שהניחה בחמה או חשימה לרוב לשמירת חרש שוטה וקטן (כדלהלן נ"ו). והזיקה, חייבה. לרבי מני בר פטיש מתינו' כרבי יהודה דס"ל שלמועד מטפיקה שמירה פחותה, אבל לר"מ שבין תם בין מועד צריכים שמירה מעולה, ולר"א שמועד אין לו שמירה אלא סכין, חייב אף אם נעל כראוי. והגמ' דוחה שאף לר"מ שן ורגל אינם חייבים שמירה מעולה, מפני שהתורה מיעטה בשמירתם, דכתיב "ושלח" וכתיב "וביער" עד דעביד כעין ושלח וביער בפשיעה, ולכן המשנה דיברה בצאן ולא בשור, כדי לומר דאיירי בשן ורגל.

אש התורה מיעטה בשמירתה, ואינו חייב עד דעביד כעין מבעיר בפשיעה, דכתיב "שלם ישלם המבעיר את הבעירה".

בור התורה מיעטה בשמירתו, ופטרה את הכורה אם כיסהו דכתיב "ולא יכסנו", משמע דפטור אפי' בכסוי פורתא, אע"פ שלא אטמו לגמרי.

פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים

לרבי יהושע המזיק בגרמא, והיינו שלא עשה בעצמו את הנזק אלא עשה מעשה שהוא גרם לנוק, וכמו במקרים דלהלן, פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים. (ונחלקו הראשונים אם החיוב דיניי שמים הוא חיוב תשלומין, או שיקבל עונש שמים). והגמ' מבארת מתי זה רק גרמא, ומתי הוי מעשה בידים.

הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ויצאה הבהמה וברחה, אם הכותל היה רעוע, פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים על הבהמה, אע"פ שהכותל עומד להריסה, ואם הכותל בריא חייב אף בדיני אדם על הכותל, ועל הבהמה פטור גם בזה.

נ"ו: הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה כדי שתבער בה האש פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים. י"מ דאיירי שע"י כפיפת הקמה הגיעה האש לשם ברוח שאינה מצויה, אבל אם הגיעה ברוח מצויה חייב דיניי אדם מפני שהבעיר בידים. ולרב אשי איירי שעשה שהקמה של חבירו תהיה טמונה והמבעיר יפטר מתשלומין, וקמ"ל שחייב דיניי שמים, ואינו יכול לומר שכיסה כדי שלא תבער בה האש.

השוכר עידי שקר להעיד עבור חבירו, פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים, ואינו יכול לטעון דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין, ואם שכרם לעצמו חייב אף בדיני אדם להחזיר את הממון שהוציא שלא בדין.

היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו, והוא עד אחד, פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים, ואינו יכול לטעון שהיה יכול הנתבע להשבע לשקר, דשמא לא היה נשבע אלא משלם. ואם הם שניים עובר על "אם לא יגיד ונשא עוונו", ואיירי בשניים מודקפדי קרא אהגדה משמע שאם היה מעיד היה מתחייב לשלם. ועוד דכל מקום דכתיב "עד" הכונה לשני עדים.

מקרים נוספים שפטורים מדיני אדם וחייבים דיניי שמים-

העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, ששקל כנגדם משקלות וספלט ממלאכה, והוי הוק שאינו ניכר.

הנותן סם המות בפני בהמת חבירו.

השולח את הבעירה ביד חש"ו.

המבעית את חבירו שתקע באזנו והבהילה שלא עשה בו מעשה בידים.

נשברה כדו ברה"ר ולא סילקו או שנפל גמלו ולא העמידו, והזיקו, לר"מ חייב, ולחכמים פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים.

איזה שמירה פוטרת מתשלומי נזיקין

הנועל את הדיר כראוי ונפרץ הכותל בלילה ויצאה והזיקה, אם הכותל בריא פטור אפי' לא חתרה, ואם הכותל רעוע וחתרה ויצאה והזיקה דינו כדיון תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ואם הניחה בחמה שהיא מצטערת מהשמש, או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב, ואפי' חתרה, ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב, דכיון שהניחה בחמה היא תעשה כל מה שהיא יכולה כדי לצאת, וכולה פשיעה הוי.

נ"ו: הוציאהו ליסטים הליסטים חייבים דאיכא משיכה ושינוי רשות והיא שלהם לכל דבר. ואפי' לא הוציאהו בידיים אלא שעמדו

בפניה שלא תוכל ללכת אלא לקמה לאכול חייבים, וי"מ דאיירי שהכישוה במקל וחייבים הדשהה במקל הוי משיכה (ובאופנים אלו המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב).

מסרה לרועה- אם הבעלים מסר את הבהמה לשומר חנים או לשואל או לשומי שכר או לשוכר, הם חייבים בשמירה במקומו. ואם השומר מסר לשומר אחר, (לרב אלעזר נ"א): פטור ו(לרבא חייב אפילו באונסים (דיכול לטעון שרק השומר הראשון נאמן עליו בשבועה), אא"כ מסרה הרועה לתלמידו, שדרך לעשות כך.

שומר אבידה

כתב הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' קס"ו) שהמגביה אבידה נעשה שומר עליה, מפני שהתורה חיבתו בכך, ומפני שדעתו להתחייב בשמירתה. והנה בסתם שומר יש חילוק בחיוב האחריות בין מי שמקבל שכר על שמירתו, שהוא חייב בגניבה ואבידה, לבין מי שאינו מקבל שכר על שמירתו שהוא חייב בגניבה ואבידה. הגמ' זנה מה רמת חיוב האחריות של שומר אבידה, ועד מתי הוא חייב בשמירת האבידה.

לרבה שומר אבידה דינו כשומר חנים, כיון שאין לו הנאה. ולרב יוסף דינו כשומר שכר, י"מ משום שע"י שמירת האבידה נפטר מלתת לחם לעניי בשעה שהוא מטפל באבידה, וי"מ משום שהתורה שעבדה אותו בעל כרחו.

נ"ז: חיוב גניבה ואבידה- לרב יוסף שומר אבידה חייב בגניבה ואבידה, ולרבה פטור, אמנם בעלי חיים שנגנבו או אבדו מבית שומר האבידה חייב אף לרבה, דכיון שהם מלומדות לצאת צריכים שמירה יתירה.

להיכן צריך להחזיר את האבידה- שומר אבידה שהחזיר את האבידה, אם החזירה שחרית דשכיח דעייל נופיק, אינו חייב לטפל בה, ואם החזירה בצהרים דלא שכיח דעייל נופיק, ונגנבה או אבדה, חייב באחריותה, אפי' לרבה, ואפילו שומר חנים חייב, דפושע הוא. ואם החזירה לגינתו ולחורבתו שאינה משתמרת, לרב יוסף פטור דכתיב "השב תשיבם", ולרבה חייב, וקרא איירי בגינתו וחורבתו המשתמרת, וקמ"ל שא"צ דעת בעלים, וכדאמר רבי אלעזר הכל צריכים דעת בעלים והיינו שגנב וגזלן וד' שומרים צריכים להודיע לבעלים שהם החזירו, ואם לא הודיעו חייבים באחריות, חוץ מהשבת אבידה, לפי שריבתה בו תורה השבות הרבה.

הטוען טענת גנב באבידה- לרבה פטור בטענה זו, ואם נמצא שהוא הגנב משלם כפל. ולרב יוסף חייב קרן בטענה זו, וממילא אינו משלם כפל כשנמצא שהוא הגנב, אמנם אם טען טענת ליסטים מזוין פטור בטענה זו דהוי אונס, ואם נמצא שהוא הגנב משלם כפל, דס"ל לרב יוסף שכיון שהוא מתחבא מבני אדם דינו כגנב ומשלם כפל, וכן הפוסר עצמו בטענת ליסטים מזוין משלם כפל.

ליסטים מזוין

יש ג' סוגי שומרים, שומר חנים חייב רק בפשיעה, שומר שכר חייב אף בגניבה ואבידה, ושואל חייב אף באונסים. ושוכר נחלקו ר"מ ור"י אם דינו כשומר חנים או כשומר שכר. גנב שהעידו בב"ד על גניבתו חייב לשלם לבעלים כפל, אבל גזלן שחוטף בכח ואינו מוסתתר אינו משלם אלא קרן. שומר חנים שטען שגנב ממנו החפץ פטור מלשלם, ואם נשבע שהחפץ נגנב ונמצא שהוא הגנב משלם כפל לבעלים.

הגמ' זנה אם ליסטים מזוין שזה אונס, ואף שומר שכר פטור בזה, משלם קרן כגמלו או כפל כגנב, וכן מה הדין בשומר שכר שטען טענת ליסטים מזוין אם משלם כפל.

אם ליסטים מזוין דינו כגנב לענין תשלומי כפל- אביי אמר שליסטים מזוין דינו כגזלן, שמשלם קרן ולא כפל. ואמר לו רב יוסף שליסטים מזוין דינו כגנב, כיון שהוא מתחבא מאנשים.

נ"ז: והא דאיתא בברייתא ששומר שכר יותר קל משומר חנים בכך שאינו משלם תשלומי כפל, לרב יוסף הכונה ששומר שכר אינו משלם כפל בכל טענת גניבה, משא"כ שומר חנים.

והא דיליף חיוב שואל בגניבה ואבידה ק"ו משומר שכר, ולא פריך מה לשומר שכר שמשלם כפל בטוען טענת ליסטים מזוין, לרב יוסף הטעם הוא משום דס"ל שקרן בלא שבועה עדיפה מכפיילא בשבועה, דאין הכפל אלא קנס על השבועה.

מי מקבל כפל כשהשוכר שילם על הגניבה- השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הריני משלם ואינו נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה שליסטים מזוין דינו כגנב, ולכן אף אם שוכר דינו כשומר שכר כשיטת רבי יהודה, שייך תשלומי כפל בליסטים מזוין, ד"ל דס"ל לתנא דברייתא כר"מ (ורבה בר אבוח מחליף את השיטות) ששוכר דינו כשומר חנים, ושייך כפל בטענת גניבה רגילה.

בהמה שהזיקה פירות,

מתי משלם רק מה שנהנית

בהמה שאכלה פירות בחצר הניזק, חייב הבעלים לשלם מה שהזיקה. אמנם אם הבעלים שמר כראוי (שמירה פחותה, והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה) פטור מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. הגמ' כאן מבארת מתי משלם רק מה שנהנית.

נ"ח: בהמה שנפלה לגינה באונס, מגג בעליה או מרה"ר, ונהנית, אם נהנתה מהגינה במה שנחבטה בפירות ולא בקרקע, והפירות הופסדו, משלמת מה שנהנית, ולא מה שהזיקה, ואם אכלה לאחר שנפלה, פשיטא שמשלמת מה שנהנית, ולא אמרינן היה לה שלא תאכל אלא לענין שאין בעל הפירות חייב אם הזוקה, ולא לענין לפטור אותה מתשלום.

מתי המצייל ממון חבירו נחשב מבריח ארי- בהמה נפלה על פירות ונהנתה שלא הזוקה, בעל הבהמה חייב לשלם, ולא דמי למבריח ארי מנכסי חבירו, דמצוה הוא דקעבד ואינו מקבל כלום, דשאני הכא שבעל הגינה לא עשה זאת מדעתו, ועוד שיש לו פסידא.

באיזה נפילה איירי- לרב כהנא איירי בהוחלקה מרה"ר לגינה במימי רגליה דאונסא דלא סליק אדעתיה הוא, אבל אם דחפתה חברתה משלמת מה שהזיקה, מפני שהוא פושע בכך שלא העבירים אחת אחת. ולרבא אפי' בדחפתה חברתה משלמת מה שנהנית, וכ"ש אם הוחלקה במימי רגליה.

אכלה ערוגה אחרת- נפלה לגינה ואכלה מיד מאותה ערוגה משלם מה שנהנית, דכיון שהיא אנוסה בנפילה היא אנוסה גם באכילה, דכין שראתה לפניה תבואה לא מוקמה אנפשה, ואם הלכה לערוגה אחרת ואכלה, לרב כהנא משלם מה שהזיקה, ולריו"ח כל זמן שהיא בגינה אפי' אם אכלה כל היום אינו משלם אלא מה שנהנית, עד שתצא בדיעת הבעלים, אמנם אם יצאה לדעת הבעלים וחרה, משלם מה שהזיקה אף אם לא ידע שחזרה, ולא סגי לה בשמירה פחותה, מפני שהיה עליו לחשוב שתחזור לשם כיון שהיא למדה לאכול שם.

ירדה כדרכה והזיקה- אם אכלה משלמת מה שהזיקה. ואם הזיקה במי לידה, למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, חייב, ולמ"ד פטור יש להסתפק אי חשיב אונס, או שהיה עליו להעלות בדעתו שחלם שכן כיון שהוא ידע שהיא קרובה ללדת.

שומת הנזק בנזק של פירות מחוברים

בכל נזק של פירות מחוברים יש כמה אפשרויות איך לחשב את הנזק, יש אפשרות לשום כמה שוים אותם פירות שאכלה, ויש אפשרות לשיום כמה הקרקע שוה פחות אחרי האכילה, ובאופן זה גופא יש לדון לפי איזה גודל קרקע שמין כמה נפחתה הקרקע.

עוד יש לדון היכא שאכלה פירות בתחילת גידולם, אם משלם כפי שווים עכשיו, או כפי מה שהיו שווים אם היו גדלים עד סוף גידולם.

נ"ח: כיצד משלמת מה שהזיקה- אין שמין כמה שוה מה שהבהמה אכלה, מפני שהניזק מרויח בכך ששמין אותה בכל שוויה, וכתיב "וביער בשדה אחר" ללמד ששמין ע"ג שדה אחר (ומדכתיב גבי וביער ולא גבי תשלומין ש"מ נמי לפטור הה"ר). ואין שמין כמה שוה ערוגה אחת משלמין בית כור מפני שהניזק מפסיד. אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה לפני הנזק, וכמה פחתו דמיה בגלל הנזק.

ונחלקו בגמ' איך משערים את הבית סאה, לרבי יוסי ברבי תנינא משערים סאה בשישים סאים, רש"י מבאר שמתחילה שמין כמה שוה שטח של ס' סאין, ולפי זה משערים כמה שוה בית סאה, ואח"כ שמין כמה נפחתו דמי הבית סאה בגלל הנזק. ואין שמין מתחילה כמה פחתו דמי ס' סאין בגלל הנזק, מפני שבאופן זה לא ישלם כלום, דאין קרחת ערוגה קטנה ניכרת בס' סאין. ואין שמין כמה שוה בית סאה, מפני שבית סאה דמיה יקרים, מפני שזה שטח קטן ואינו מצוי להמכר, ועניינם שאין להם ממון לשטח גדול קונים אותו ביותר מדמיו. ולרבי ינאי משערים תרכב בשישים תרכבים, והיינו סאה בל' סאין, דס"ל שלס' סאין אין קונים מצויים, מפני שזה הרבה בשביל עני ומעט בשביל עשיר, וא"כ הניזק יפסיד. ולחזקיה קלח בשישים קלחים והיינו מה שאכלה בשישים שיעורים כמותו. ואין שמין קב בשישים קבים היכא שאכלה קב, מפני שהמזיק מרויח כיון ששישים קבים מחירים שונים מאין מצוין ליה קונים, כיון שזה הרבה בשביל עני ומעט בשביל אדם בינוני או עשיר, ועוד שאין קרחת קב ניכרת בשישים קבים, ולא כור בשישים כורים היכא שאכלה כור, מפני שהמזיק מפסיד כיון ששישים כורים מחירים גבוה, לפי שעשיר שמחפש קרקע גדולה מוכן לשלם על זה הרבה יותר, ועוד שקרחת כור היא גדולה מאד.

שומת הנזק באדם המזיק- ריש גלותא חייב אדם שקצץ דקל לשלם שליש משווי שלשת הדקלים שהיו שם. ורב נחמן אמר ששמין בשישים, וטען רבא שרק כשממונו הזיק מצוינו

קולא ששמין בשישים, ולא כשהויק בגופו, וענה לו אביי שאין חילוק בין אדם לבהמה. ולהלכה בדקל ארמאה שמין אגב שדה אחר, אבל בדקלא פרסאה שהוא חשוב מאד הלכה כריש גלותא.

קטמה נטיעה משלם שתי כסף על נטיעה בת שנתה, ועל בת ב' שנים ארבעה כסף.

אכלה שחת לריה"ג נדון במשוויר שבו כפי מה שתעלה ערוגה בימי הקציר, ולחכמים רואים כמה היתה יפה וכמה היא יפה, והיינו בשישים. ורבי ישמעאל שאמר ש"מיטב שדהו" היינו שדהו של נזיק, כוונתו כריה"ג, ואין כוונתו שאם אכלה ערוגה ואין ידוע אם אותה ערוגה היתה שמינה או כחושה שישלם שמינה, דבכהאי גוונא ישלם כחושה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

נ"ט. בהמה שאכלה ענבים כשהם סמדר דקים בתחילת גידולם מיד לאחר שפרחו, לחכמים שמין כמה היתה הקרקע יפה עם הענבים, וכמה היא יפה בלי הענבים, והיינו בשישים וכדלעיל. ולרבי יהושע ור"ש בן יהודה אין משלם לפי מה שנפחתה הקרקע אלא בלולבי גפנים ויחורי תאנים האשכולות והתאנים הנראים בעת החנטה, ועדיין לא פרחו, אבל אם אכלה סמדר או פגים או בוסר משלם דמי ענבים העומדות ליבצר, ומ"מ יש מחלוקת בין רבי יהושע ור"ש בן יהודה, שר"ש בן יהודה מנכים מהתשלום את מה שהיה הכרם מכחיש מהענבים ע"י יניקתם, (וכמו שמצינו שלדעתו אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה, (ואמרו לו חכמים שאינו דומה לבעלת באונס לנבעלת ברצון). וכן מצינו במכה אשה ויצאו ילדיה, שרלבי ויסי מנכים את שכר המיילדת והוא משלם מה שהאשה ניוקה ומצטערת ככשיי יותר ממה שהיתה ניוזקה ומצטערת אצל המיילדת, וכן מנכים את המזונות שצריך להוסיף לאשתו בימי קושי הלידה, ולבן עזאי מנכים רק את המזונות, אבל לא את הוצאות המיילדת, מפני שהוא יכול לומר שאשתו לא נצרכת למיילדת). ולרבי יהושע אין מנכים כחש זה.

נ"ט: הקוצץ כופרא תמרים שאינו גמורות כמו בוסר בענבים, שמין אותם בשישים, ושומא זו כוללת את מה שהם יהיו שווים בזמן הבציר, שהרי הקונה קרקע עם פירותיה לוקח בחשבון גם את השבח שלאחר זמן. (דין זה אמרו אליעזר ועזריא לאנשי ריש גלותא, כשחבשוהו מפני שלבש נעליים שחורות משום אבילות על ירושלים, והראה להם בזה שהוא גברא רבה הראוי להתאבל על ירושלים, והסכים שמואל לדן זה).

בהמה שאכלה פירות גמורים שכבר נתבטלו כל צרכם, לר"ש בזה אין שמין אגב השדה, אלא משלם פירות גמורים, ופסק רב הלכה כר"ש.

המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתם בהמתו של בעל השדה, פטור, ואם הוזקה בהם בעל הגדיש חייב, ואם הגדיש ברשות, בעל החצר חייב, ולרבי אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור, ובשומור הגרנות אפי' רבי מודה שאם אמר לו עייל וגדוש, יש בזה קבלת שמייה.

אשה שלא הסכימה שבעלה ימכור שדה המיוחדת לכתובתה לאחד, ולשני כן הסכימה, לרבי יהודה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ולר"מ אובדה כתובתה מפני שאם מונתה לעשות נחת רוח לבעלה היתה מסכימה למכירה הראשונה, ורב דן למעשה כר"מ.

מזיק ע"י אש

אחד מד' אבות נזיקין הוא 'הבער', והיינו שאדם שהבעיר אש ופשע בשמירתה והאש התפשטה ע"י רוח מצויה ושרפה את מנוח הבירוי, חייב, ויש בזה חידוש שאע"פ שללא הרוח האש לא היתה הולכת ושרופת (כח אחר מעורב בו), בכל אופן המבעיר חייב. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש (כ"ב) אם החיוב באש הוא רק מפני שהיא ממונו, או גם משום שהיא נחשבת כמו חיצוי.

ולהלן (נ"ט: - ס"ו) ביאורו פרטי דיני אש, מה הדין כשיש שותף נוסף בנוק (כגון ששלח את האש ביד אחר, פטור אש היכא שהליבוי היה ברוח שאינה מצויה, עד היכן חייב כהאש התפשטה ועברה גדר וכדומה, דין טמון באש, ועוד.

חיוב מזיק באש כשיש לו שותף בנזק

המדליק אש והאש התפשטה ע"י רוח מצויה, והזיקה, חייב לשלם. אולם היכא שהאש עדיין אינה מזומנת להזיק, כגון שצריך ללבות את הגחלת. פטור משלם, וכדלהלן.

השולח את הבעייה ביד חשו"ו- לריש לקיש אם מסר לו גחלת וליבה אותה החשו"ו, פטור מדיני אדם וחייב ביניי שמים, אבל מסר לו שלהבת חייב, דמעשוי גרמו לו. ולרבי יוחנן אף בשלהבת פטור מדיני אדם וחייב בידיי שמים,

דצבתא דחרש גרים, ואינו חייב עד שימסור לו גם גוואז (- קוצים) וגם סילתא (עצים דקים) וגם שרגא.

ס. שלח ביד פקה, הפקח חייב.

אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים, האחרון חייב מפני שללא האחרון לא עשה הראשון כולם.

בא אחר וליבה (מלשון "לבת אש", וי"ג ניבה מלשון "בורא נב שפתנים" שכשהאדם מדבר יוצאת רוח משפתיו), המלבה חייב.

ליבתה הרוח כולם פטורים.

ליבה הוא וליבתה הרוח-

בברייתא מבואר שאם יש בלבוי שלו בכדי ללבות חייב, ואם לאו פטור.

הגמ' שואלת מה החילוק בין זה לזורה בשבת שהוא חייב, ויש בגמ' ד' תירוצים:

לאביי איירי שליבה מצד אחר מאשר הרוח ולא הועיל ליבוי כלל.

לרבא איירי שליבה ברוח מצויה, ובאה רוח שאינה מצויה שלא היה עליו להעלות בדעתו שתבוא פתאום רוח שאינה מצויה.

לרבי זירא איירי שהוציא הבל חם מפיו שאין זה לבוי כלל.

לרב אשי שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכשהגיעה הרוח נתקיימה מחשבתו. כיון דניחא ליה ברוח, אבל המזיק בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בידיי שמים.

על מה חייב באש- כתיב "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה", פירטה תורה קוצים גדיש קמה ושדה, משום דהו"א שרק בקוצים חייב, כיון דשכיח אש גביהו ושכיח בהם פשיעה, שרגלים לא להזהר משריפתם כיון שלכן הם עומדים, ולכן יש לתלות שהוא פשע. אבל בגדיש פטור משום שיש לומר שהוא אנוס, קמ"ל "גדיש". ומאיךך הו"א שרק בגדיש חייב משום שזה הפסד מרובה, אבל בקוצים פטור, קמ"ל "קוצים". ו"קמה" בא ללמד פטור טמון, ומ"או" לומדים לרבות כל בעלי קומה, כל בעלי חיים ואילנות, ולחלק לומדים מ"**א**ו השדה". ולרבי יהודה טמון באש חייב, ומ"קמה" מרבים כל בעלי קומה, ומ"או" לומדים לחלק, ו"**א**ו השדה" כתוב אגב "או הקמה". ומשדה לומדים לחייב בליחכה נירו וסכסכה אבניו.

ענייני סכנה ופורענות

הגמ' מבארת כאן מה הסיבה שמוגיעה פורענות לעולם, ומה צריך האדם לעשות כדי להשמר מהסכנה.

אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים, דכתיב "כי תצא אש ומצאה קוצים (רשעים) ונאכל (כבר) גדיש (צדיקים)". וכן כתיב "והכרתי מנןך צדיק ורשע". וטיבותא הוא לצדיקים, דכתיב "כי מפני הרעה נאסף הצדיק".

כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, דכתיב "אתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר".

ס: לעולם יכנס אדם בכי טוב בעוד החמה זורחת יכנס למלון ולא ימתין עד שתחשך, ויצא בכי טוב אחרי שיאיר הבוקר. וכי טוב הוא לישנא מעליא, כדכתיב "ורא אלוקים את האור כי טוב", והיינו שטוב לצאת ולהיכנס באור, מפני המזיקים והליסטים.

בזמן שיש דבר בעיר יש להשאר בבית, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר", וגם ביום אין לצאת דכתיב "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתין בעדך", ואע"פ שבבית יש אימה ישאר שם, דכתיב "מוחוץ תשכל חרב, ומחדרים אימה". רבא סגר את החלונות בעתין ריתחא. וכשמהלך בדרך ילך בצד, דכיון שיש למלאך המות רשות הוא מהלך באמצע הדרך, (ובזמן שלום ילך באמצע ולא בצד, שכיון שאין למלאך המות רשות הוא מהלך בצד). ולא יכנס יחיד לבית הכנסת, מפני שמלאך המות מפקיד שם את כליו, אא"כ יש שם תינוקות שלומדים, ולא מתפללים שם עשרה.

בזמן שיש רעב בעיר יש ללכת למקום אחר, דכתיב "ויהי רעב בארץ וילך אברם מצרימה לגור שם", ואפי' אם יש שם ספק פיקוח נפש ילך, דכתיב "אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם, לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה".

כלבים בוכים, מלאך המות בא לעיר, ואם הכלבים שוחקים ואין עמהם נקיבה, אליהו הנביא בא לעיר.

כתיב "כי תצא אש וכו' " והיינו שאמר הקב"ה אני הצתי אש בציון, ועלי לשלם את הבערה שהבערתי ולבנותה באש. וממה שפנתה הכתוב ב"תצא" מעצמה, וסוים ב"המבעיר" בידיים, לומדים שחייב אשו הוא משום חיצוי, ומ"מ לחיובי בד' דברים אם הוזק בה אדם.

ביאור המעשה שנתאוה דוד למים וכו'

כתיב "ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער, ויבקעו שלושת הגבורים במחנה פלישתים וישאבו מים וכו', ולא אבה לשתותם, ויסק אותם לד' ".

לרב נחמן הסתפק דוד מה הדין **בטמון באש**, לרש"י מעשה בא לפניו ששרפו אנשוי גדיש של ישראל, ושאל אם חייבים לשלם כלים הטמונים בו, ולא ידוע מה ענו לו, ועוד הסתפק באחד מהספיקות דלהלן. והא דכתיב "ולא אבה דוד לשתותם", היינו שלא אמר הלכה זו בשמם, מפני שכל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו, ואמר הלכה זו בסתמא.

לרב הונא הסתפק אם מותר **להציל עצמו במנוח חבירו** מפני שהיו הפלישתים מתחבאים בגדישים של שעורים ושל עדשים של ישראל (דכתיב חד קרא "ותהי חלקת השדה מלאה שעורים", וכתיב חד קרא "ותהי חלקת השדה מלאה עדשים"). וענו לו שלכל אדם אסור, אמנם מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחזין בידו, ומ"מ לא הניח לשורפה כיון שיש בזה איסור.

וי"מ שהסתפק אם מותר לקחת משעורים של ישראל לבהמתו ולתת במקומם עדשים של פלישתים, וענו לו **שהגוזל ומשלם** חשיב גזלן, דכתיב "חבול ישיב רשע גזילה ישלם" אע"פ שמשלם את הגזילה נקרא רשע, אבל מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחזין בידו, ומ"מ לא הניח להחליפם כיון שיש בזה איסור.

עד היכן חייב כשהתפשטה האש

אש שהתפשטה ברוח מצויה, חייב המבעיר לשלם מה שהזיקה, אולם היכא שהאש התפשטה למקומות שלא היה עליו להעלות בדעתו שתגיע לשם פטור, וכדלהלן.

ס"א. אש שעברה גדר- אם האש קולחת מתמרת ועולה למעלה, לרב עד גדר של ד' אמות ולא עד בכלל, חייב, ומד' ולמעלה פטור, ואפי' בשדה קוצים שהאש נוחה לבעור בהם ולדלג, פטור אם יש משפת קוצים ולמעלה ד' אמות, ולשמואל אפי' בגדר כל שהוא פטור. ואם האש נכפפת שהרוח כופפת אותה לצדדים לרב חייב אפי' במאה אמה, ולשמואל עד ד' אמות חייב. ותניא כוותיה דרב.

עברה רה"ט ט"ז אמות (דילפינן מעגלות דדגלי מדבר) פטור, וכר"א. ואם האש נכפפת ועצים מצויים לה, אפי' מאה מיל חייב.

עברה נהר או שולוית שהם רחבים ח' אמות פטור. לרב הכונה לנהר ממש, ואפי' אין בו מים פטור כיון שהוא רחב, ולשמואל הכונה לאריתא דדלאי – יאור קטן שדולים ומשקים ממנו שדות, ודווקא אם יש בו מים פטור.

אלו מפסיקים לפאה- הנחל, והשולוית (י"מ דהיינו מקום שמי גשמים שוללים שם, וכ"ש אמת המים, וי"א אמות המים שמוחלקת שלל לאגפיה, אבל מי גשמים אין מפסיקים), ודרך הייח"ד אמות, ודרך הרבים.

ס"א: חיוב אש במדליק בתוך שלו- לר"א בן עזריה רואים אותו כאילו הוא באמצע בית כור וחייב בקולחת עד חצי בית כור, (ובנכפפת עד מאה מיל חייב, וככ"ל), ולר"א חייב עד ט"ז אמות, ולר"ע עד נ' אמה, ולר"ש (וכן הלכה) חיוב ההרחקה הוא לפי גובה הדליקה, דאש גבוהה וגדולה יותר מתפשטת למרחק, ואם הרחיק כראוי והזיקה פטור לר"ש, וכמו שמצינו שאמר ר"ש שהמעמיד תנור בבית צריך שיהיה מעליו ד' אמות, ובעליה צריך שתהיה מעזיבה ג' טפחים מתחתיו, ובכירה טפה, בני העיר יכולים לחייב אותו להרחיק שיעורים אלו, ואם הרחיק כנ"ל והזיק פטור, (ולת"ק חייב).

שרף גדיש עבד וגדי- המדליק את הגדיש ושרף גם עבד וגדי, אם הגדי היה כפות והעבד סמוך חייב על הגדי, ועל העבד פטור ממימה ותשלומין כיון שהיה לו לברוח, ואם העבד כפות והגדי סמוך פטור, דכיון שהוא חייב מיתה על העבד, קם ליה בדרבה מיניה, ואפי' אם לא התרו בו, שאינו נהרג, קיימא לן דחייבי מיתות שוגגין פטורים מתשלומין. ואם הגדי סמוך ולא כפות, י"א שאם אין קלבד"מ חייב, וי"א שגם בגדי פטור משום שהיה עליו לברוח.

טמון באש

כפי שנתבאר לעיל (ס.) חכמים לומדים מדכתיב "או הקמה" שדבר הטמון בתוך דבר אחר אין חייבים עליו משום אש, ורבי יהודה מחייב. ולהלן יבואר בצאל באופנים הדבר נחשב טמון, וחילוקי הדינים שיש בדין טמון בין מדליק בתוך שלו למדליק בתוך של חבירו, ומה הדין במי שקיבל רשות לעשות גדיש בשל חבירו והטמין שם ונשרף הגדיש, ועל מי מוטלת חובת ההוכחה מה היה טמון.

מחלוקת רבי יהודה וחכמים– המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונשרפו, לר"י חייב על הכלים, ולחכמים אינו משלם אלא גדיש של חיטים או שעורים, ורואים את מקום הכלים כאילו הוא מלא תבואה, אמנם המדליק את הבירה אף לחכמים משלם כל מה שבתוכה, שדרך בני אדם להניח בבתיים.

באיזה אופן נחלקו– לרב כהנא המחלוקת היא במדליק בשלו, אבל במדליק בשל חבירו חייב לכו"ע דהוי כמזיק בידים. ולרבא נחלקו בתרתי, במדליק בתוך שלו פליגי אי מיחייב על טמון, ורבנן פוטרים אפי' בכלים שדרך להטמין בגדיש, דפטור טמון הוא גזירת הכתוב, ור"י סובר שטמון באש חייב, ומחויב ר"י אף בכלים שאין דרך להטמין בגדיש, ובמדליק בשל חבירו לר"י חייב על כל מה שבתוכו ואפי' ארנקי, ולחכמים אינו חייב אלא על כלים שדרך להטמינם שם כגון מוריגין וכלי בקר, ובמדליק את הבירה חייב על כל מה שבתוכה, מפני שדרך בני אדם להניח דברים בבית, ואם טוען שהיה בבירה כוס כסף, אם הוא איש אמיד, או שהוא איש נאמן שמפקידים אצלו, חייב, ואם לאו פטור.

ס"ב. המשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והטמין בגדיש, אף לרבי יהודה פטור על הכלים אם הבעירו בעל השדה, מפני שלא קיבל על עצמו שמירה אלא על גדיש. ואם ביקש רשות להגדיש חיטים והגדיש שעורים, או איפכא משלם דמי שעורים, וכן אם הגדיש שעורים וחיפם בחיטים, או חיטים וחיפם בשעורים אינו משלם אלא שעורים דאמר ליה לא ריאתי אלא שעורים, לפיכך לא נהרתה בהם כ"כ.

עשו **תקנת נגזל באש**, והיינו שכמו שתיקנו שנגזל ישבע כמה גזלו ויטול, כך מי שהזיקוהו באש ישבע כמה הטמין וישלם לו. הגמ' מסתפקת אם עשו תקנת נגזל במסור, שישבע כמה הפסיד ויטול, היכא שיש עדים שמסרו ואיבד ממונו, אלא שלא יודעים כמה, למ"ד דדאין דינא דגרמי, תיקו.

דיני מזיק בידים-

הנותן דינר זהב לאשה ואמרו לה שתזהר בו כי הוא מכסף, אם הזיקתו בידים משלמת של זהב, ולא דמי למשאיל מקום להגדיש שעורים והגדיש חיטים, דמבעיר אינו מזיק בידים אלא בפשיעה. ואם פשעה בו שלא שמרה כדרך השומרים ואבד, משלמת של כסף, מפני שלא קיבלה שמירה על של זהב.

הבועט כספת של חבירו לנהר, וטוען הניזק שהיה בה זוזי, חייב, והגמ' מסתפקת מה הדין אם טוען שהיה בה מרגניתא.

גזלן וחמסן– גזלן לא יהיב דמי, והוא פסול לעדות מדאורייתא, וחמסן יהיב דמי ולוקח אף אם הבעלים לא אומר רוצה אני, ואם הבעלים אמרו רוצה אני חלה המכירה.

ס"ב: גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב.

חיוב אש בחנוני שהניח נר דולק– גמול שהיה טוען פשתן ונכנס הפשתן לתוך החנות ונדלק מהנר של החנווני והזיק, חייב בעל הגמול, ואם הניח החנווני נרו מבחוץ החנווני חייב, ולר"י בנר חנוכה פטור, ואף אי נימא שאפשר להדליק נר חנוכה למעלה מי', י"ל שאינו יכול לטעון שהיה עליו להדליק מעל גובה גמל ורוכבו, דכיון שהוא עוסק במצוה לא הטריחוהו רבנן כולי האי.

נר חנוכה שהניחו למעלה מכ' פסול דלא חזו ליה אינשי ולא מפרסם ניסא, כסוכה וכמבוי.

מרובה

מתחילת המסכת עד כאן נבארו דיני אבות נזיקין דמתני' (ב. שהם קרן שן והגל בור ואש, וחלק מדיני אדם המזיק ממון. בפרק מרובה יתבאר דיני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שהם מכ"ד אבות נזיקין שמונה רבי חייה (ד:)-גבג ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, (ויבואר מתי גנב חייב כפל, ומתי טובח ומוכר חייב ד' וה', ואלו דברים פוטרים טובח ומוכר מנד' וה').

פרק החובל עוסק באדם שהיזק אדם שהוא חייב נזק צער רפוי שבת ובושת, שהם חמישה מתוך י"ג אבות נזיקין שמנה רב אושעיא (שם). ושני הפרקים האחרונים עוסקים בדיני גזלן (לעומת פרק מרובה שעוסק בדיני גנב. מאירי).

תשלומי כפל וד' וה'

גנב או נמצא בידו הגניבה, משלם תשלומי כפל. ואם גנב שור ושה וטבחו או מכרו, משלם ד' או ה' פעמים את שווי הגניבה, דכתיב כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה". כמו כן שומר חינום שטען שהפקדון נגנב, ונשבע לשקר, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל. ואם טען שנאבד ונמצא שהוא גנבו, אינו משלם כפל. פרטי הדינים ומקורם יתבארו להלן, ואגב זה תבאר הגמ' כמה כללים בדרשת כלל ופרט וכלל.

הגונב אחר הגנב אינו משלם תשלומי כפל, והטובח והמוכר אחר הגנב אינו משלם תשלומי ד' וה'.

הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל. לרבי יוחנן אם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'. לל"ק הגמ' מביאה סייעתא לדבריו מהא דלא תני במתני' עוד חילוק בין כפל לד' וה', דס"ל דכיון דקתני מרובה, אין לומר תנא ושייר. וללישנא בתרא כיון דלא תני אין בין, אלא מרובה, תנא ושייר.

ס"ג. תשלומי כפל נוהגים אף בדבר שאין בו רוח חיים, דכתיב "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבידה". להו"א ילפינן מכלל ופרט וכלל כל דבר שהוא מיטלטל וגופו ממוון, ונתמעטו קרקעות שאינם מטלטלין, ועבדים שהוקשו לקרקעות דכתיב "והנתחלתם אותם וכו' ", ושטרות שאין גופם ממוון, והקדש דכתיב "רעהו". והגמ' שואלת שא"א לרבות עופות טמאים, דאי כתיב שור הו"א שרק בדבר הקרב לגבי מזבח משלם כפל, ואי כתיב חמור הו"א שדווקא בדבר הקדוש בבכורה משלם כפל, ומ"שה" מרבים עופות טהורים דומיא דשה שמתמאים בגדים אבית הבליעה, ועופות טמאים אינם מטמאים בבית הבליעה, דכתיב "נבילה וטריפה לא יאכל מטמאה בה" יצאו אלו שאיסורם משום לא תאכל טמא, ולא משום לא תאכל נבילה וטריפה, ומ"שלמה" א"א ללמוד לבעלי חיים, שהרי דורשים כל פרט בפני עצמו היכא דאיכא פרטי יתירי. ולכן מובארת הגמ' ש"כל" זה רבוי, וממעטים מד' הפרטים קרקע עבדים שטרות, ודבר שאינו מסוים (-דבר שאין בו סימן.) ומ"על כל אבידה" לומדים שהטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל, וכדלהלן.

תשלומי ד' וה' אינם אלא בשור ושה בלבד.

ס"ג: הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל, ודווקא כשנשבע, אבל אם לא נשבע משלם קרן, ואם נשבע ואח"כ הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. ואם טען שאבד אינו משלם תשלומי כפל, דאין כפל אלא בטוען טענת גנב.

הטוען טענת גנב בפקדון ובאו עדים שגנבו משלם כפל, ואם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה', ואם הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם. ואם טען שאבד ונשבע ויש עדים שאכלו, משלם קרן, ואם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.

מקורות הדינים הנ"ל-

הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל, דכתיב "אם לאַ **ימצא הגנב** ונקרב בעל הבית אל האלוהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו וכו' ישלם שניים לרעהו", והיינו שאם לא ימצא כמו שאמר אלא ימצא שהוא עצמו גנבו, והגנב נקרב לבי"ד לשבועה (ואין הכונה שנקרב לבית דין לפרעון, ולפי זה שומר חנים יהיה חייב בטענת גניבה, דכתיב הכא שליחות יד, ובהמשך כתוב שליחות יד, ושם מדובר על שבועה).

והא דכתיב בפסוק הקודם "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שניים", י"א שגם זה מדבר בטוען טענת גנב, ופסוק אחד ממעט טוען טענת אבד, ומהו"ד "הגנב" מרבים שהטוען טענת גנב בפקדון וטבח ומכר משלם ד' וה', וגנב עצמו א"א ללומדו בק"ו מטוען טענת גנב, דנימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ולא יהיה חייב אלא בשבועה, אלא לומדים גנב עצמו מ"אם המצא תמצא בידו הגניבה וכו' " וכדלהלן. והא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, לומדים מ"אשר ירשיעון אלוהים" פרט למרשיע את עצמו, אבל אם באו עדים אח"כ חייב.

וי"א שהפסוק "אם ימצא הגנב" מדבר בגנב עצמו, ומהו"ד "הגנב" ממעטים טוען טענת אבד, וא"צ פסוק ללמוד שהטוען טענת גניבה משלם תשלומי ד' וה', דהוקשו זה לזה כיון דסמיכי להדי', וי"נ שמה שניגהם משלמים כפל נחשב הקש ללומדים זה מזה, ולא מילתא היא, דזה בין אל ובל הקש), ואף דאיכא למיפרך מה לגנב עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה, תאמר בטוען טענת גנב שאינו חייב אלא בשבועה, אין משיבין על ההקש. ומ"אם המצא תמצא" לומדים שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, דכוונת הפסוק שדווקא אם המצא בעדים תימצא בדיינים, ומ"אשר ירשיעון אלהים" לומדים שמודה בקנס פטור. והא דכתיב "משור עד חמור עד שה חיים" אין למדים הלכה מפרטים אלו, דכל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה למעט מודה בקנס.

ואין לומר שגנב עצמו לא ישלם כפל אלא בשבועה, דא"כ אפשר ללמוד גנב בק"ו מטוען טענת גנב, (שהרי גנב חמור דבאיסורא אתא לידיה), ולא איצטרף למיכתב "שנים ישלם".

ס"ד: כתיב "אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה חיים, שניים ישלם". לתנא דבי חזקיה אפשר ללמוד

כלל ופרט וכלל ומגניבה שור וחיים, ומרבים מזה כל דבר המטלטל וגופו ממוון, (ואף דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא, ס"ל כתנא דבי רבי ישמעאל שאף בזה דורשים כלל ופרט וכלל), דמשור לומדים דבר הקרב לגבי מזבח, ומשה לומדים דבר הקדוש בבכורה, וחמור לומדים שאר בעלי חיים, ומכלל ופרט וכלל לומדים לרבות כל דבר. אמנם איננו למיפרך שכיון שהכלל האחרון הוא "חיים" א"א ללמוד מזה דבר שאינו בעלי חיים, דבכלל ופרט וכלל הכלל האחרון הוא הרבוי, שבלעדיו היינו לומדים כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, אבל הכלל הראשון אינו רבוי אלא מיעוט, שבלעדיו היינו לומדים פרט וכלל ומרבים הכל, ומכא הכלל הראשון ממעטים מה שלא דומה לפרט.

ס"ד: ולכן הגמ' רוצה לומר דכיון דכתיב "אם המצא תימצא", זה נחשב כאילו הוא נכתב אחרי הפרט, כדאמרי במערבא שכל מקום שאתה מוצא שתי כללות סמוכים, הטל פרט הכתוב בניצון ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל. והגמ' אומרת שלפי זה משור אפשר ללמוד כל דבר המטלטל וגופו ממוון, (דבעלי חיים לומדים מחיים), ומיתורא דחמור אפשר ללמוד דבר שאינו מסוים, (דאף שיש הרבה בהמות לא סימן, צריך יתור לרבותם), וא"כ שה למה לי'.

ועל כן צ"ל שלומדים רבוי מיעוט ורבוי, (כדתנא דבי רבי ישמעאל שבמים במים זה לא כלל ופרט אלא רבוי ומיעוט), וא"כ מהרבוי מרבים כל דבר, ומשור חמור ושה ממעטים קרקע עבדים ושטרות, ומחיים לומדים שאם הוכחשה או הוזלה מחיים את הקרן ומשלם כעין שגנב.

ס"ה. ואף שמ"אם המצא תמצא" לומדים שגם אם נמצאה הגניבה בגגו חצרו וקרפפו חייב, מ"מ מדלא כתיב המצא המצא או תמצא תמצא שמע מינה תרתי.

שיעור חיוב הגנב כשהשתנה המחיר

גנב (בסתר) וגזלן (החוטף בגלוי) חייבים להחזיר את החפץ לבעלים, אף אם הוזל או הוקר (בבא מציעא ז"ג.). ואם אין הגניבה קיימת חייבים לשלם לבעלים את דמיה, ובגנב יש גם חיוב כפל, ואם טבח או מכר משלם ד' וה'. הגמ' דנה באופן שיש הבלד במחיר הגניבה בין שעת הגניבה לשעת העמדה בדין, לפי איזה זמן משלם הגנב קרן כפל וד' וה'.

הגונב חפץ והחפץ התייקר כגון שעלה מחיר החפץ או שהבהמה נתפטמה מאיליה, או הוזל, או נשבר מעצמו, משלם קרן כפי השווי בשעת הגניבה, אבל תשלומי כפל וד' וה' משלם כשעת העמדה בדין, דכתיב בגניבה "חיים"- אחייה לקרן כעין שגנב. ולקמן ס"ו. איתא שטלאים משלם כדמעיקרא, ודמיים משלם כשל עכשיו, שאם בא לשלם טלאים משלם לפי שווים מעיקרא, טהלה גנב טלה משלם, אבל אם בא לשלם דמים משלם לפי השווי של עכשיו.

אמנם אם הגנב שבר את החפץ וכדו', משלם כפי היוקר, ואיתא בהמפקיד שהטעם בזה הוא שהגניבה נשארת ברשות הגנב בכל מקום שהיא, שהרי עליו להחזירו, וברשות הבעלים התייקר, ונשעת שהגנב שברו הוא גזולו, ורק בנשבר מעצמו שהחייב הוא על הגניבה הראשונה, משלם כפי שוויו בשעת הגניבה.

ואם הבהמה היתה כחושה והשמינה על ידי הגנב, משלם כפל וד' וה' כשעת הגניבה, דאמרו ליה אנא פטימנא ואת שקלת.

ואם היתה שמינה והכחישה בידים בטורה מלאכה או במקל, משלם כפל וד' וה' כעין שגנב, דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלאג, דמהאי שעתא דאכחשה אתחלה לה טביחה.

ס"ה: **חיוב חומש ואשם במקום שמשלם כפל**- בעה"ב שטען טענת גנב בפקדון ונשבע ובאו עדים, לרבי יעקב אם הודה לפני שבאו העדים משלם קרן וחומש, ואם הודה אחרי שבאו העדים משלם תשלומי כפל, ומביא אשם, וחומשו עולה לו בכפילו, -דין זה הוא דווקא כשהחומש והכפל שווים, דא"כ לא נפטר מהחומש שהוא כפרה על השבועה, ולחכמים בכל ממוון שאינו משתלם בראש שמשלם יותר מקון אינו חייב חומש, דכתיב "בראשו וחמישיתו", אמנם אשם חייב להביא, אף דכתיב "בראשו וחמישיתו ואת אשמו", ד"ואת" מפסיק בין "בראשו" ל"אשמו", ולרשב"י אף אשם אינו משתלם אלא כשמשלם רק קרן, דו' ד"ואת" מלמד ש"בראשו" קאי גם על "אשמו, (ולחכמים א"כ לא לכתוב כלל "ואת", ולרשב"י איצטרף "את" להפסיק בין ממוון גבוה -אשם, לממוון הדיוט -חומש, דלאו אורח ארעא לערוביניהו בהדיא).

הגמ' אומרת שאין מרבי יעקב ראהו לדברי רב שדבר שהיה שוה זוז והתייקר לד' שמשלם קרן כעין שגנב וכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין, שאז שמים את החומש כמו הקרן כשעת הגניבה, ואת הכפל כשעת ההעמדה בדין, דאל"כ הכפל הוא פי ארבע מהחומש שהרי חומש על דבר ששוה ד' הוא א' (חומש מלבר), (ובזה אין הכפל פוטר מחומש), די"ל דאיירי שלא התייקר, אלא שנשבע לשקר והודה ד' פעמים, ומדכתיב "וחמישיתיו" לומדים ששייך להתחייב הרבה חומשים על קרן אחת.

קנין וכדו' ע"י שינוי וע"י יאוש

הגונב חפץ מבעליו, הרי החפץ נשאר בבעלות הבעלים, ואינו של הגולן, אולם היכא שהחפץ השתנה מאיך שהיה בשעת הגניבה, או שהבעלים התייאש מהלמצוא את הגניבה, יש אופנים שהגולן קנה את הגניבה. הגמ' דנה האם כשהחפץ השתנה שמו (שינוי השם), או שהשתנה מהותו (שינוי מעשה), או שעבר לרשות אחרת (שינוי רשות), או כשהבעלים התייאש, האם הגנב קונה את הגניבה. ודברים אלו הם "גם נמו לדינים נוספים, כמו לענין אבידה, או לאיסור אתנו, או להיתר הקרבה, וכו', והגמ' מבארת מה הדין בכל המקרים הללו.

גנב טלה ונעשה איל או עגל ונעשה שור-

לרב אילעא הוי שינוי וקנה, והיינו לענין שאם טבח ומכר הוי כטובח ומוכר בשלו ופטור מד' וה', אבל קרן משלם כי השתא, וכפל משלם כעין שגנב ואו כשעת העמדה בדין. והא דתני בברייתא שמשלם ד' וה' היינו לב"ש דס"ל לגבי אתנן (להלן) שינוי במקומו עומד, ומומילא לא נפיק מרשות בעלים.

ולרבי חנינא לא קנה ומשלם תשלומי כפל וד' וה', ומ"מ משלם כעין שגנב ולא כשוויים עתה מפני שלא גנב ממנו איל אלא טלה. והא דלא קנה בשנוי השם משום ששור בן יומו קרוי שור, דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד", ואיל בן יומו קרוי איל, דכתיב "ואילי צאנך לא אכלתו" וודאי גם כבשים יעקב לא אכל.

שינוי באתנן- הנותן חיטים באתננה ועשאן סולת וכדו', ב"ש אוסרים דכתיב "גם" לרבות בשינוייםם, (ו"הם" ממעט ולדויתיים), וב"ה מתירים דכתיב "הם" ולא שיינוייםם (ולא ולדויתיים).

ס"ו. לרבה שינוי קונה דכתיב "אשר גזל" אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו משלם דמים. וכן מבואר במתני' שאם גזל עצים ועשאן כלים, או צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה. עוד מבואר שאם לא נתן ראשית הגז לכהן עד שצבעו פטור.

רבה מסתפק אם יאוש שקונה בגניבה שא"צ להשיב את החפץ ודיו אם מחזיר דמיו, אם זה מדאורייתא כמו באבידה שיאוש קונה דכתיב "אשר תאבד ממנו" לאפוקי שטפה נהר שהיא אבודה מכל אדם. שכיון שנתיאשו הבעלים קנה,אם היאוש היה לפני שהגיעה האבידה לידו, או שאין לדמות לאבידה דהכא באיסורא אתא לידיה, ומ"מ סובר רבה שקונה מדרבנן, מפני תקנת השבים שלא יהיה צריך לחזר ולטרוח אחרי הגזילה עצמה. ומודה רבה שאם אינו רוצה לקנות אינו קונה ביאוש, דהא תנן שאם גזל חמץ ועבר עליו הפסח אמרו לו הרי שלך לפניך, אע"פ שודאי הבעלים התייאש בהגיע זמן האיסור.

לרב יוסף יאוש אינו קונה אף מדרבנן וצריך הגנב לשלם את החפץ עצמו.

ס"ז: קנין יאוש בקרבן- קרבן גזול פסול דכתיב "קרבנו". אב"י מוכיח מכאן שיאוש לא קונה, דבהכרח איירי לאחר יאוש, דאם גזל בהמת חולין והבעלים לא התייאש פשיטא שפסול, ורבא אומר שאין מזה ראיה, די"ל דאיירי שגזל קרבן שחבירו הקדיש והבעלים לא התייאש, ואיצטרך לאשמעינן שאינו עולה לרצון אף לבעלים הראשונים. (כמו לגבי הא דילפינן שמשכב גזול אינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם, דכתיב "משכבו" ולא הגזול, דאיירי שגזל משכב מחבירו, דאם עשאו בעצמו הוי שינוי מעשה וקנה לכו"ע.)
ס"ז: איתא בשם רבא שיאוש אינו קונה דכתיב "קרבנו" למעט גזול, ומבואר דלא איירי בגזל קרבן מחבירו. והגמ' אומרת שרבא חזר בו, או שאחד מהדברים נאמר על ידי רב פפא.

קבלת טומאה בעורות- עורות של בעה"ב שאינו עשוי למוכרם, מחשבה שחשב להשתמש בהם כוול שהם בלא חסרון מלאכה, מביאתם לידי קבלת טומאה, ויש עבדן העשוי למוכרם אין מחשבה מטמאתם דעבדי דזימילין למוכרם, והלוקח יטעה מהם מנעלים, ונמצא שלא נגמרה מלאכתם. של גנב מחשבה מטמאתם דקסבר שבסתם גניבה הבעלים מתייאש כי הוא לא יודע מי הגנב, ושל גזלן אין מחשבה מטמאתם. דכיון שיודע מי גזל אינו מתייאש ועתיד לתובעו לדין. ולר"ש בגזלן המחשבה מטמאה שכיון שהוא אלים הבעלים מתייאש, ובגנב אינה מטמאה לפי שהבעלים לא התייאשו. הגמ' רוצה להוכיח מדין זה שיאוש קונה, דליכא למימר דאיירי בקיצען שיש גם שינוי מעשה, שהרי איירי בעיעבא כעין שולחן, ועיעבא אינה צריכה קיצוע כדי לעשותה כלי לקבלת טומאה שהקיצוע אינו אלא כדי ליפות. ואחר כ"ב שנים כשנעשה רב יוסף ראש ישיבה תירץ דקנה בשינוי השם, דשינוי השם כשינוי מעשה, והיינו קינות לית עם יאוש או שינוי השם, אבל שינוי השם לבד אינו קונה, (ובקורא הגמ' רוצה שיקנה אף בלא יאוש, כיון שזה שינוי השם גדול.) או י"ל שלרב יוסף שינוי השם לבד קונה, (ומה שצריך יאוש בעורות, היינו כדי שמשחבת היחוד של הגולן תועיל, ובקדש צריך יאוש כדי שיחול הקדש, אבל היכא שיש שינוי מעשה בלי היאוש, שינוי מעשה לבד קונה).

קורה גזולה שקבעה בבנין לא קנאה, ותיקנו שישלם דמיו מפני תקנת השבים. רב יוסף מבאר שאף ששינוי השם קונה מ"מ לא קנה את הקורה, דעדיין שמה קורה. או מפני ששינוי החוזר לברייתו אינו קונה בשינוי השם.

ס"ז. צינור שקבעו במקוה להמשיך אליו מי גשמים או נהר, אם חקקו לפני שקבעו הרי הוא פוסל את המקוה משום מים שאובים, ואם קבעו ואח"כ חקקו, אינו פוסל את המקוה, דלא חשיב כלי אלא ארעא סמיכתא. הגמ' מבארת שאף אם שינוי השם שאינו חוזר לברייתו הוי שינוי, הכא דפסול מים שאובים והיינו מה שמקוה נפסל כשהמשיכו לתוכו ג' לוגין מים שאובים, אינו אלא דרבנן, אינו פוסל, ורק אם היה עליו תורת כלי לפני שקבעו הרי הוא פוסל.

גנב גזלן ואנס שהקדישו או תרמו או עישרו, מהני וההקדש אסור בהנאה והתרומה אסורה לזרים. ואף לרב יוסף שיאוש לא קונה, הכא קנו בשינוי השם, דנשתנה שמו מטבל לתרומה או מחולין למעשר.

שיטת רב חסדא- ללישנא קמא סובר רב חסדא ששינוי מעשה קונה דכתיב "אשר גזל" דדווקא כעין שגזל חייב להחזיר ואם אינו כעין שגזל יחזיר דמים. (ואף דקרא אתי למעוטי שאינו מוסיף חומש על גזל אביו אפילו נשבע אביו לשקר (אבל קרן חיים), מדכתיב "אשר גזל" ולא כתיב גזילו שמע מינה תרת'). וללישנא בתרא סובר רב חסדא ששינוי אינו קונה, דכתיב "הגזילה" מכל מקום, ומי'אשר גזל לומדים שאינו מוסיף חומש על גזל אביו.

שיטת עולא שיאוש אינו קונה, דכתיב "והבאתם גזול ואת הפסח", מה פסח אינו לו תקנה אף גזול אין לו תקנה, ואפ"י אחר יאוש.

ס"ז: תשלומי ד' וה' אינם נוהגים אלא בשור ושה בלבד, ואין לומדים שור שור משבת לרבות חיה ועוף, דכתיב "כי יגנוב איש שור או־שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה", ולא כתיב "כי יגנוב איש שור וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה. אמנם אי הוי כתיב "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן ישלם תחתיו", היינו אומרים שישלם תשע פעמים את שויו, ומדכתיב תחתיו היינו לומדים שאם גנב שור ששוה מנה לא ישלם שור כחוש, וכן אי הוי כתיב "כי יגנוב איש וטבחו או מכרו וכו' ", היינו אומרים שרק אם גנב שתי בהמות ומכר או טבח אחד מהם, (אמנם לא היינו אומרים שצריך לטבוח או למכור את שניהם, דכתיב "וטבחו או מכרו" בלשון יחיד, ולא היינו אומרים שצריך לטבוח אחד ולמכור את השני, דכתיב "או").

חיוב כפל וד' וה' לפני ואחרי יאוש

גנב משלם כפל לבעלים, ואם גנב שור או שה וטבחו או מכרו משלם תשלומי ד' וה'. הגמ' דנה מה הדין היכא שהבעלים התייאש מהגניבה, האם החפץ נקנה לגנב או לא. ונ"מ אם הגנוב מן הגנב משלם קרן או כפל, וכן מתי משלם תשלומי ד' וה', אם דווקא בטובח ומוכר לפני יאוש, דיאוש קני, או דווקא לאחר יאוש, דבעינן מכירה המועילה כמו שטביחה מועילה, או שבשני המקרים חייב, דיאוש לא קני וא"צ שהמכירה תועיל.

איתא במתנ' שהגונב מן הגנב אינו משלם תשלומי כפל, (דכתיב "וגונב מבית האיש" ולא מבית הגנב. ס"ט:), ואם טבח או מכר אינו משלם ד' וה'.

ס"ח. שיטת רב שרק אם הבעלים לא התייאש הגונב מן הגנב פטור מכפל וד' וה', אבל אם הבעלים התייאש, הגנב השני חייב כפל לגנב הראשון כיון שקנאו ביאוש. הגמ' אומרת שלפי דברי רב גם חיוב ד' וה' בגנב הראשון הוא רק לפני יאוש, דאי לאחר יאוש ויאוש קני אינו משלם ד' וה', דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר, (וכן סובר ריש לקיש), ולפי זה הסיבה שטובח ומוכר משלם ד' וה' לפני יאוש אינה מפני שנשתרש בחטא ע"י שקנה את הגניבה והועילו מעשיו, שהרי קודם היאוש לא נשתרש בחטא, דליכא מ"ד שיאוש קונה בלי שינוי רשות, אלא הטעם הוא מפני ששנה בחטא.

ולדבריו הא דמבואר בברייתא שמכירה שחייב עליה ד' וה' איירי במכירה שאינה חוזרת, דכתיב "וטבחו או מכרו" כמו שטביחה אינה חוזרת כך גם במכירה אינו חייב ד' וה' אלא במכירה שאינה חוזרת, איירי לפני יאוש, ובא למעט מכירה ל"י יום דאינו משלם ד' וה' כיון שאינו אלא כשכירות בעלמא, אבל במכירה לאחר יאוש אינו משלם ד' וה' כיון שאינו חייב לשלם לבעלים אלא דמים, ושלו הוא טובח או מוכר.

ואם הגנב הראשון מכר את הגניבה, ובא אחר וגנב מהלוקח, אם הבעלים התייאש כאשר הגניבה היא ברשות הלוקח, הראשון משלם ד' וה', והשני משלם כפל ללוקח, ואם הבעלים לא התייאש כלל, הראשון חייב ד' וה' והשני אינו משלם אלא קרן, דשינוי רשות בלא יאוש אינו קונה, ואם הבעלים התייאש כבר כשהיתה הגניבה אצל הגנב הראשון, אין הראשון משלם ד' וה', והשני משלם כפל. ואם הראשון טבח לפני שהבעלים התייאש, ובא אחר וגנב ממנו, הראשון משלם ד' וה', והשני משלם קרן לגנב הראשון, דכתיב "וגונב מבית האיש" ולא מבית הגנב, אבל אם טבחו לאחר יאוש קונה בשינוי מעשה, ואינו משלם ד' וה', והשני משלם כפל, ולב"ש ששינוי אינו קונה השני משלם קרן.

שיטת רבי יוחנן ורב נחמן שגנב שמכר משלם ד' וה' בין אם מכר לפני יאוש בין אם מכר לאחר יאוש, דכתיב "וטבחו או מכרו" והרי מכרו. וס"ל שיאוש לא קני, ולא בעי אהנו מעשיו לחייב בד' וה'.

שיטת רב ששת ורבי אלעזר שהמוכר לפני יאוש פטור, דבעינן מכירה דומיא דטביחה, דאהנו מעשיו, והמוכר לאחר יאוש חייב, דיאוש גרידא לא קני.

ס"ח: האם סתם גניבה יש בה יאוש- רבי אלעזר מוכיח שסתם גניבה יש בה יאוש מיד, שהרי בסתמא התורה מחייבת ד' וה' על המכירה, וצריך מכירה דאהנו מעשיו, דומיא דטביחה וכן"ל, ואין לומר שמדובר ששמענו שהתייאש, דמכירה דומיא דטביחה, שחייב אף במכר לאלתר. ונמצא שאם שמענו שהוא לא התייאש פטור המוכר מד' וה'. ורבי יוחנן דוחה שהרי גונב נפש ומכרו חייב אף שאין יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו, ורחמנא חייביה אף דלא אהנו מעשיו.

גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל לבעלים, ואינו משלם ד' וה' דאין חיוב כפל להקדש, דכתיב "ישלם שניים לרעהו" ולא להקדש, ואין חיוב ד' וה' בלי כפל כיון שארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה. והנה לא איירי כשהגנב הקדיש לפני יאוש, דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, דכתיב "ביתו". אלא לריו"ח איירי לאחר יאוש אבל קודם יאוש גם הגנב וגם בעה"ב אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו. ולר"ל איירי כשהבעלים הקדיש לפני יאוש, וס"ל שאדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו (כצנועים שהיו מניחים מעות ומחללים עליהם את כל הנלקט מכרם זה היום, כדי שלא יאכלו ממנו ועוברי דרכים בלא פדיון, ומבואר שאף שכבר אינו ברשותם חל הפדיון ותפסו הדמים בקדושה), ולפי זה צ"ל דאיירי שעמד בדין לפני שהקדיש, ואמרו לו ב"ד חייב אתה ליתן לו, דאל"כ כיון שהקדיש חזרה הקרן לבעלים ואין חיוב כפל אלא אם נמצאה הגניבה ביד הגנב, ואם אמרו ב"ד צא תן לו פטור הגנב מד' וה' אפי' אם לא הקדיש, דכיון שנפסק הדין ולא שילם הוי גנב.

סיכום הסוגיה- לרב וריש לקיש חיוב ד' וה' זה רק אם טבח ומכר לפני יאוש, דאחר יאוש פטור, דיאוש קני, ושלו הוא טובח שלו הוא מוכר, וכן סובר רב שהגונב מן הגנב שמשלם קרן היינו דווקא לפני יאוש, אבל לאחר יאוש משלם כפל לגנב. ולרבי יוחנן רוב חנמן משלם ד' וה' בלי לפני יאוש בין לאחר יאוש, יס"ל שיאוש אינו קונה, וחייב ד' וה' אף בלא אהנו מעשיו. ולרב ששת ורבי אלעזר חייב רק לאחר יאוש, דס"ל יאוש לא קני, ובעינן אהנו מעשיו. גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר, משלם כפל לבעלים ואינו משלם ד' וה', לריו"ח איירי לאחר יאוש שקנאה הגנב, ולר"ל איירי כשהבעלים הקדיש, ואיירי בעמד בדין ואמרו לו חייב אתה ליתן לו, דאל"כ הגנב פטור, דע"י ההקדש חזר הקרן לבעלים.

הקדש באינו שלו או אינו ברשותו

ס"ט. דעת ריו"ח שנגזל וגזלן שניהם אינם יכולים להקדיש את החפץ הגזול, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, והגמ' שואלת עליו מכח סתם משנה (דכרם רבעי דלהלן), ומסקנת הגמ' (ס"ט:): שריו"ח סמך על סתם משנה הפוסרת גונב אחר הגנב מכפל, ואינו משלם לא לבעלים ולא לגנב, והטעם הוא שלבעלים זה אינו ברשותו ולגזלן זה אינו שלו, ומסייע ליה קרא דכתיב "איש כי יקדיש את ביתו" דבעינן ברשותו דומיא דביתו.

ציון הפירות כדי שלא יכשלו בהם- כרם רבעי היו מסמנים אותו ברגבי אדמה, לסימן שיכולו להנות ממנו אחר פדיון, כמו שרגב אדמה אפשר להנות ממנו לאחר חרישה זריעה וקצירה. וערלה היו מסמנים בחרסית לסימן שאסור בהנאה. וקברות היו מסמנים בסיד שהוא לבן כעצמות, וממוחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר כדי שיהיה ניכר. ואמר רשב"ג שלא היו עושים כך אלא בשביעית, אבל בשאר השנים שהפירות אינם הפקר והם באים לגזול "הלעיטוהו לרשע וימות". והצנועים היו

מניחים מעות ואומרים "כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו".

ולגבי לקט שהכלל בזה ששני שיבולים הם לקט ושלא אינם לקט. וכיון שאין כל העניים בקיאים בזה ואוכלים בלי מעשר כדן לקט שכחה ופאה, מצונו שלרבי יהודה היה בעה"ב אומר בשחרית כל שילקטו עניים היום יהא הפקר, ולרבי דוסא היה אומר לעתותי ערב של מה שילקטו כבר יהא הפקר, ולא אמרו בבבא בתרא שכל מה שילקטו יהא מחולל אחר לקיטה, כדי שלא יתפקרו עניים ללקט הרבה, אי נמי לא יאמרו בשחרית שמא לא יפרש שזה יהיו אחרי הלקיטה.

הגמ' רוצה להפוך את השיטות בברייתא זו, ולפי זה הצנועים (הנ"ל) היו אומרים כל המתלקט, וכמותם פסק ר"ח.

וכן מיושבת שיטת רבי יהודה דס"ל אין ברירה (שהלוקח יין מבין הכותים בערב שבת בין השמשות וקידש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש, אינו יכול לומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש יהיו תרומה וכו' ומחלל על מעות שיש לו בבית (דמה שיכול לתקן צריך לתקן) ושותה מיד, ולר"מ אפשר). הגמ' אומרת שלפי זה יש סתירה בדברי ר"ח דס"ל אין ברירה (האחים שחלקו לקוחות הם ומחזירים זה לזה ביובל, ולא אמרין שהובר שיהו חלק המוגע לכל אחד והיו ירושה כשתה חזרת ביובל), וא"כ בהכרח אמר ר"ח כל הנלקט, ור"ח סתמא אחרינא אשכח, וכנ"ל, ולפי זה ר"י סובר שיש ברירה, ומ"מ לא יאמר שני לוגין וכו', שמא יבקע הנוד.

ט"ו: הגמ' מביאה שר"ח סובר שדברי הצנועים לגבי הפקרת פירות השדה לתקנת הגנבים, ודברי רבי דוסא לגבי הפקרת הפירות לתקנת העניים, הם דבר אחד. ואב"י סובר שהיה מקום לחלק, ו"ל שצנועים סוברים כרבי דוסא, אבל רבי דוסא סובר שרק לעניים עשו תקנה ולא לגנבים. ור"ב סובר שהיה מקום לחלק שבלקט אין יכול להפקיר אם אינו ברשותו, אבל כרם רבעי חשיב ברשותו, אע"פ שאינו ממונו, וכשיטת ר"מ לגבי מעשר שני שאע"פ שהוא ממונו גבוה, לענין פדיה אוקמה רחמנא ברשותו לחייבו חומש, (שהרי רק הבעלים מוסיף חומש, דכתיב "איש ממועשרו"), דיליף כרם רבעי קודש קודש ממועשר, אבל לקט שהוא ממונו אינו יכול להפקירו אא"כ הוא ברשותו. ורבינא סובר שהיה מקום לומר שצנועים היינו רבי ברשות. וממילא אין הלכה כשתה משנה שהיא דעת יחיד.

ע. **כתיבת הרשאה על מטלטלין** - לנהרדעי אין כותבים הרשאה על מטלטלין אם הם אצל אחר, כיון שאינם ברשותו. ו"א שדווקא אם אותו אדם כופר בהם אין כותבין הרשאה, משום דמחזי כשיקרא, אבל בלא כפירה כותבים, ועוד אמרו נהרדעי שהרשאה שלא כתוב בה "זיל דון וזכי ואפיק לנפשך" אין בה ממש, דיאמר לו לאו בעל דברים ידידי את, ומ"מ מהני לתת לו שיזכה למחצה שלישי ורביע. ואם תפס השליח לעצמו, (וי"מ שהשליח תפס מהנפקד היכא שלא היה כתוב בהרשאה שיזכה לעצמו), י"א שיכול הבעלים להוציא ממנו, דאינו אלא שליח (ולביאור השני הטעם משום דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים), וכן הלכה, ו"א שאין מוציאים ממנו, ו"א שעשאו שותף ויכול לתפוס חצי.

ע: עדות על חצי דבר

שיטת ר"ע דבעינן עדות על "דבר" ולא על חצי דבר, ולכן אם העידו ג' כותות על ג' שני חזקה, לא הוי עדות. ולרבי יוסי ואבא הלפתא הוי עדות, ו"דבר" מלמד שאם ב' עדים ראו שערה אחת בגבה וב' עדים ראו שערה אחת בכרסה, לא הוי עדות

לעשותה גדולה לענין עונשים או לענין שיהיו קידושה קידושין, מפני שלפי כל עדות בפני עצמה היא קטנה.

הגונב על פי עדים, וטובה או מוכר על פי עדים אחרים, במתני' איתא שהוא חייב ד' וה'. הגמ' אומרת ש"ל שמתני' כר"ע, אע"פ שבלא העדות על הגניבה י"ל ששלו הוא טובה, דאע"פ שעדי הטביחה צריכים את עידי הגניבה, כיון שעדי הגניבה אינם צריכים לעידי הטביחה ומכירה, לא חשיב חצי דבר, וכמו שמהני עדים על קידושין ועדים אחרים על ביאה של איש אחר אחרי זמן הקידושין, ונאמנים לחייב מיתה, כיון שהעדים על הקידושין א"צ לעדים על הביאה.

תשלומי ד' וה' באופנים מסוימים

גנב ומכר בשבת חייב ד' וה'. ואם אמר לו שיקטוף תאנה מתאנתו בדמי הגניבה בשבת ובזה תיקנה לו הגניבה וכך עשה ונתחייב מיתה, פטור מד' וה', י"א שבאופן זה לא חלה המכירה כלל כיון שאינו חייב לשלם, ולר"ב זה נחשב מכירה כדמצינו שהתורה אסרה אתנן להביאו למקדש לקרבן אפי' בבא על אמו שאינה יכולה לתבוע אותו על זה בבית דין.

ואם אמר שיזרוק את הגניבה לחצירו ויקנה אותה והוא ישלם לו מעות, לר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה דכיון שסופו לנוח כמוןח דמי, א"כ חייב המיתה היא בזמן כניסתה לחצר בשעת הקנין, ופטור מד' וה', אבל לרבנן שלא אומרים קלוטה כמי שהונחה, לא התחייב מיתה עד ההנחה, וחייב גם ד' וה', אא"כ אומר שלא יקנה את הגניבה עד שתנוח בקרקע החצר.

ע"א. **דיני גונב וטובח בשבת או ביוה"כ, ודין טובח ע"י אחר** - גנב וטבח ביוה"כ פטור מד' וה', כיון שהוא חייב מלקות, דקיימא לן שהלוקה אינו משלם. ולר"מ חייב ד' וה', דס"ל שהלוקה משלם, ובמזיד אין חייב מיתה אלא כרת. אמנם ר"מ מודה שאם מת אינו משלם, ולכן בגנב וטבח בשבת פטור מד' וה', והא דתניא שאם גנב וטבח בשבת חייב ד' וה' (וחכמים פוטרם), איירי בטובח ע"י אחר דחייב, ואע"ג דמי איכא מידי דאילו עביד איהו לא מתחייב ועביד שליח ומחייב, שאני הכא שאף הוא היה חייב לולא דין קלב"מ, ולפי זה גם לרבנן חייב.

הטובח ע"י אחר חייב, לרבא הטעם הוא דכתיב "וטבחו או מכרו" מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ובב"י רבי ישמעאל למדו מ"או" לרבות שליח.

ע"א: **גנב ומכר לעבודה זרה חייב ד' וה'.** ואם טבח לע"ז, לר"מ חייב, ואיירי באומר שהוא עובדה רק בגמר שחיטה, אבל בלאו הכי כיון דשחט פורתא נאסרה בהנאה משום זבחי מתים, ולא דמריה קא טבח דלגבי טביחה בעינן וטבחו כולו. ורבנן פוטרם בטובח לעבודה זרה או בשור הנסקל, משום דס"ל כר"ש ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ומ"מ בשוחט בשבת ויוה"כ, אף דאיתא בחולין שאע"פ שמתחייב נפשו שחיטתו כשרה, ס"ל לתנא דמתני' כר"ח הסנדלר שהמבשל בשבת במזיד אסור עולמית, דכתיב "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" דאסור באכילה כמו קודש, (ומ"מ מותר בהנאה דכתיב "לכם"), ואיירי במזיד דכתיב "מחלליה מות יומת". ו"א דאין האיסור אלא מדרבנן, ודורשים "הוא" קודש ואין מעשיו קודש, ולדבריהם הוי שחיטה ראויה וחייב ד' וה'. (ושוגג מותר לאחרים במוצאי שבת). ולר"מ אם בישל בשוגג מותר אפי' לו עצמו ואפי' בו ביום, ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים.

ולר"י בשוגג מותר במוצאי שבת אף לו עצמו, ובו ביום אסור אף לאחרים, ובמזיד הוא אסור עולמית אבל לאחרים מותר.

גנב שור הנסקל וטבחו לר"מ משלם ד' וה' (וחכמים פוטרם). הגמ' שואלת שכיון שזה איסורי הנאה אין השור של הבעלים. ורבא מעמיד שמסרו לשומר והזיק בבית השומר והועד ונגמרו דינו בבית השומר, וס"ל כרבי יעקב שיכול השומר להחזיר לבעלים שור שנגמרו דינו לסקילה שהרי יכול לומר הרי שלך לפניך, וכו"ש דדבר הגורם לממונן שהרי יכול להחזיר לבעלים ולהפטר, כממונן (ומחייב בגונב קדשים מבית בעלים שהבעלים חייב באחריותם כגון באומר הרי עלי עולה והפריש בהמה זו).

גנב וטבח ומכר משל אביו ואח"כ מת אביו, משלם ד' וה'. ואם גנב שור של שני שותפין וטבחו והודה לאחד מהם ונפטר מחלקו משום מודה בקנס, חייב ד' וה' על חלק חבריו כשיבואו עדים, דחמשה בקר היינו אפי' חמשה חצאי בקר (ואף שבערב לפני כן אמר רב נחמן שאין חייב חמשה חצאי בקר, רב נחמן חזר בו), וכן מבואר ממה שהגונב משל אביו ומת אביו חייב ד' וה' (ויש לדחות דאיירי שעמד בדין). ואם גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר פטור מד' וה', דאין כאן "וטבחו" כולו באיסורא.

גנב וטבח ואח"כ הקדיש חייב ד' וה'.

גנב וטבח לרפואה או לכלבים חייב ד' וה' אף לר"ש זה נחשב שחיטה ראויה.

ע"ב. השוחט ונמצאת טריפה והשוחט חולין בעזרה חייב

ד' וה', ור"ש פוטר. הגמ' רוצה להוכיח ממה שהשוחט חולין בעזרה חייב, שאינה לשחיטה אלא לבסוף ונמצא שבכל זמן השחיטה היא של הבעלים ורק בסוף היא נאסרה, (הנ"מ היא לענין מחשבת חוץ לזמנו וחוז' למקומו או שלא לשמה, דאינה מחשבה אא"כ חשב בסוף השחיטה), דאי ישנה מתחילה ועד סוף, היא נאסרה בתחילה ולא דמריה קא טבח. ורב הונא בריה דרבא רצה לומר שחייב על תחילת הטביחה. ורב אשי דחה שאינו חייב אלא על טביחה שלימה, ומתני' איירי בשחט מקצת סימנים בחוץ וגמרום או השלימים לרוב בפנים. ויש ששונים את כל המו"מ הנ"ל לדון אם מוכרחים לומר שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא לר"ח דס"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דאם ישנה מתחילה ועד סוף נאסרה בפורתא, ואיך לא דמריה קא טבח, ואין לומר שהחייב הוא על הפורתא, דבעינן "וטבחו" כולו באיסור.

עדים זוממים

בתשלומי כפל וד' וה' - אם כת אחת העידה על הגניבה ועל הטביחה והמכירה והוזמה, חייבים ד' וה'. ואם כת אחת העידה על הגניבה ואחרת על הטביחה ומכירה והוזמו, הראשונים משלמים תשלומי כפל והאחרונים משלמים תשלומי שלשה לשור, וכגון שהוזמו האחרונים תחילה, דאם הוזמו תחילה עידי הגניבה בטלה עדות השניים, דשמא הוא הבעלים, ואינם חייבים לשלם כשהוזמו, ואם רק האחרונים הוזמו הוא חייב כפל והם את השאר, ואם הוזם אחד מהאחרונים בטלה העדות השניה והוא משלם כפל והם פוטרם, דאין משלמים ממונן עד שיוזמו שניהם, ואם הוזם אחד מהראשונים בטלה כל העדות והוא והם פוטרם, ואפילו חזרו והוזמו האחרונים פוטרם כיון שכבר נתבטלה עדותם. וע"ע להלן.

ממתי עד זומם נפסל - לאב"י עד זומם פסול למפרע משעת העדות, דמהאי שעתא הוי רשע, ולרבא פסול מאכא ולהבא משהחם, והלכתא כוותיה דאב"י ביע"ל קג"ם והע"ז זה עד זומם.

הדש

סיכומים ללומדי מסלול הלימוד החדש העמוד היומי, ו'מפעל הש"ס. ניתן להרשם לקבלת הסיכומים במייל 7692282@gmail.com

יצא לאור ספר תמצית ההלכה (טור ובית יוסף שו"ע ומ"ב) על הלכות ההגים, מראש השנה ועד חנוכה ופורים. המחיר 20 ₪ בלבד.

מבחני 'לדעת'

מבחנים שבועיים על דף היומי / משנה ברורה / הפץ חיים / אהבת חסד
ניתן לעשות את המבחנים מיום ו' בבוקר עד יום ג' בשעה 7:00 בבוקר

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בנדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת 'יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החדשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר.

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com
- בפקס 0799-414144

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום.

מבחן 208 זיגש בנא קמא נב - נח

לדעת חכמה

1. באיזה אופן צריך לומר לך משרד וקני כשקונה עדר בהמות?
א. כשקונה במשיכה ולא מסר לו משכבית.
ב. כשקונה במשיכה אך מסר לו משכבית.
ג. כשקונה במסירה.
2. מגיל שחייבים עבור על כל בהמה היה ועוף?
א. דבתי "פקר ישיב לבעליו".
ב. דבתי "זמות יהיה לך".
ג. לומדים משבת.
3. תיזה בהמה הותרה וזארה הוקרה, מה הדין?
א. חיוב.
ב. פטור.
ג. חיוב רק למיידתו בפשיעה וסופו כאנס חיוב.
4. מתי אם נפלח לגינה ונתינת משלם מה שהנתיח לכולי עלמא?
א. בהחלפת כמתי הגליה.
ב. בהדפסת חבורה.
ג. בשני האופנים יש מחלוקת.

שאלה מדברי התוס'

באיזה אופן המוסק בור במסכה שאינו ראוי לגמלים ועבדו גמלים ונפלו ב' חייב?
א. רק אם מצויים שם גמלים.
ב. רק אם מצויים לפניהם.
ג. גם אם אין מצויים כלל.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669
בנמחות 'נדרים פנים' (לדעת)
7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
7692282@gmail.com

בנקודות הפצה: מאת: 0737-289-669 עמחה 4

מטרת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בבליה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש"ח במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב"יפה נוי",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ב"יפה נוי".

מבחינו 'הדף היומי'

מבחן 207 זיגש בנא קמא מה - נא

לדעת חכמה

1. באיזה אופן לא אמרים לפי רב יהודה לה שלא תאכל?
א. באכלה פירות שהם סם המוות חיובי אך כדאי אדם.
ב. כשבעל החצר קיבל שמירה.
ג. בכל אופן אומרים יהיה לה שלא תאכל.
2. שנים שנוכסו לרשות אחר ברשות היוזמי זה את זה או הווקא זה בזה, האם חייבים לשלם?
א. חיוב.
ב. פטורים.
ג. הדין חייבים, הווקא פטורים.
3. מה הדין בחופר בור תחת רה"י ופתח הבור ברשותו ולא הפקיד רשותו?
א. חיוב.
ב. פטור.
ג. מחלוקת.
4. באיזה בור אין הכל?
א. עבור שירבו יתיר מענוקו.
ב. עבור שמונו ומהם ב' טפחים מים אין הכל למיתה.
ג. עבור שהוא צד מלמטה ורחב מלמעלה.

שאלה מדברי התוס'

אדם שעשה גובה ברה"י בלא שום חפירה, נתקל בו אדם ונחבט בקרקע עולם, האם חייב לפי שמואל?
א. חיוב.
ב. פטור.
ג. תלוי ב' הירודו ו' הדינים'.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669
בנמחות 'נדרים פנים' (לדעת)
7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
7692282@gmail.com

בנקודות הפצה: מאת: 0737-289-669 עמחה 4

מטרת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בבליה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש"ח במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב"יפה נוי",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ב"יפה נוי".

מבחן שבועי בדה היומי

1. שור שהזיק או הווקא אצל השומר, והשומר ידע שהוא נגזר והתחייב לשומר, האם השומר חייב?
א. חיוב.
ב. פטור.
ג. אם הווקא חיוב ואם הווקא פטור.
2. שור תם ששמו שמירה פחורה, האם חייב או פטור?
א. חיוב.
ב. פטור.
ג. מחלוקת.
3. באיזה אופן נלקח רב ושמואל במוציא שור להבדיל ונמצא נגזר?
א. כשהזיק שור להרשיה ולהרשיה שור והרוב קונים להרשיה.
ב. כשהרוב קונים להרשיה א"פ שאר הבוקר שור.
ג. כשאין המהדר שור א"פ שהרוב קונים להרשיה.
4. פרה מעוברת או תיגמלת שהזיקו בתמותה, האם גוזמים מהעובר או מהכיצור?
א. כן.
ב. לא.
ג. מעובר כן ומכיצור לא.
5. שור שנוכס שלא ברשות והפרי שם בור ונכלל הנית הפקיד רשותו, מי חייב בנזק הבור?
א. בעל השור, כופר שורו הפקר.
ב. בעל החצר, מפני שהוא מלוי לכנסת את הבור.
ג. שניהם פטורים, דבתי "ע' יכירו אש בור" ולא שור בור.
6. באיזה אופן שור שהפיל עובר חייב בדמי וולדות לפניו?
א. כהויק כמות.
ב. כשפחת.
ג. בכל אופן פטור.
7. כיצד שמים דמי וולדות לפי רשב"ג?
א. שמים את הולדות עצמם.
ב. בלידה הראשונה שמים את הולדות, ובשאר הולדות שמים כמה פחתה האשה.
ג. שמים כמה פחתה האשה, ובלידה הראשונה שמים כמה אשה פחתה בלידה שניה.
8. הווקא באשת ג' לאחד מיתת הג' ועובדה מתי, לפי הווקא משלם?
א. לאשה.
ב. פטור מלישם.
ג. מחלוקת.
9. מה אמר אהרן חסיד למי שפסק אבנים מרישנות לרשות הרבים?
א. מפני מה אמר מפקל מרשות שלך לרשות שאינה שלך.
ב. מפני מה אמר מפקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך.
ג. מפני מה אמר מפקל מרשות שלך לרשות שלך.
10. איזה נפקא מינה בגמרא הגמרא במחלוקת רב ושמואל אם חייבים עבור רק על הכל או גם על הכמות?
א. כופל לבור לאחוריו.
ב. עבור מלא ספיגו של צמר.
ג. בעישה מקום נבחר.

